

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXII-то ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

III РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 8

София, четвъртък, 21 ноемврий

1929 г.

11. заседание.

Срѣда, 20 ноемврий 1929 година.

(Открито отъ подпредседателя А. Христовъ въ 16 ч. 10 м.)

Председателстващъ А. Христовъ: (Звъни) Понеже присѣствуватъ нужното число народни представители, обявявамъ заседанието за открито.

(Отъ заседанието отсѣствуватъ следнитѣ народни представители: Агушевъ Еминъ Тахировъ, Аретовъ Никола, Барбанакотъ Рангелъ, Богдановъ Димитъръ, Бошнаковъ Димитъръ, Бояджиевъ Стефанъ, Василевъ Григоръ, Владовъ Никола, Гаговъ Петъръ, х. Галибовъ Хюсеинъ, Герай Мехмедали, Горневъ Христо, Губидѣликовъ Георги, Дананловъ Георги, Дерлипански Димитъръ, Димитровъ Добри, Дочевъ Момчо, Дрънски Димитъръ, Дяковъ д-ръ Цвѣтанъ, Ецовъ Борисъ, Казанаклиевъ Георги, Казанджиевъ Иванъ, Капитановъ Трифонъ, Кацковъ Левъ, Кожаклиевъ Колю, Кознички Величко, Колевъ Боню, Колевъ Еню, Кулишевъ Георги, Кънчевъ Кънчо, Кънчевъ Теодоси, Кърлевъ Стоянъ, Малиновъ Атанасъ, Марулзевъ Йосифъ, Милевъ Мило, Мушановъ Никола, Николовъ д-ръ Борисъ, Палиевъ Петко, Панайотовъ Георги, Панайотовъ Петъръ, Петровъ Аврамъ Стояновъ, Пиронковъ Александъръ, Поповъ Проданъ, Реджовъ Григоръ, Стайновъ Петко, Стамболиевъ Никола, Стояновъ Христо, Стояновъ Любомиръ, Табаковъ Цено, Тончевъ Желю, Топаловъ Недѣлко, Узуновъ Ангелъ, Хрелопановъ Иванъ, Христовъ Борисъ, Цаневъ Александъръ, п. Цвѣтковъ Кръстю и Шиваровъ Маринъ)

Съобщавамъ на Събранието, че бюрото е разрешило отпуски на следнитѣ народни прѣдставители:

На г. Петъръ Цвѣтковъ — 4 дни;
 На г. Христо Баралиевъ — 1 день;
 На г. Стойчо Георгиевъ — 1 день;
 На г. Константинъ Муравиевъ — 1 день;
 На г. Хюсеинъ х. Галибовъ — 3 дни;
 На г. Таско Стоилковъ — 7 дни;
 На г. Еминъ Агушевъ — 3 дни;
 На г. Ради Василевъ — 1 день;
 На г. Цвѣтко Цвѣтковъ — 2 дни;
 На г. Петъръ Гаговъ — 3 дни;
 На г. Василъ Игнатовъ — 4 дни;
 На г. Боню Колевъ — 3 дни и
 На г. Стоянъ Кърловъ — 2 дни.

Пристѣпваме къмъ първата точка отъ дневния редъ — продължение разискванията по отговора на тронното слово.

Има думата народниятъ прѣдставителъ г. Кръстю Пастуховъ.

К. Пастуховъ (с. д): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Рѣдко тронното слово е било тъй откровенно, както сега. Едно отъ двѣтъ трѣбва да се предположи: или че нѣма въпроси, които да интересуватъ и да се налагатъ на вниманието на Събранието и на обществото, или пъкъ, че правителството е уморено и изчерпано и не намира съ какво да ни занимае.

Н. Пждаревъ (д. сг): Малко ирония!

К. Пастуховъ (с. д): Азъ мисля, че ако тронното слово по конституцията има нѣкакъвъ смисълъ, то е да стане

изразъ на положението на страната и да посочи въпроситѣ, съ които има да се занимава Камарата. Иначе то губи своето значение и по-добре е да се търсятъ други случаи, когато народниятъ прѣдставителъ ще има възможность да се изкаже върху политиката на правителството. Предполагамъ, по-скоро правителството се смѣта изморено, и смутено дори, отъ върволицата въпроси, които напоследъкъ чакатъ своето разрешение, а не че такива въпроси липсватъ.

Отъ една година и повече, по моята преценка, правителството е лишено отъ какъвто и да било размахъ. То избѣгва да води политиката на държавата и като че ли по-скоро предоставя на обстоятелствата и на времето да разрешаватъ въпроситѣ. Съ други думи, вѣрата въ личната инициатива, въ действията на партията, която управлява, при разрешаването на болнитѣ въпроси, е по-малка, отколкото надеждата, че времето цѣри всичко и че отлагането на въпроситѣ може би дава по-добри резултати.

Всичко това би било оправдано отъ гледището, ако повечко се държи да се запази едно статукво, една власт; ако още въ правителството е силна вѣрата, че нѣма наследници, които да го замѣстятъ, или че не вижда, какво, едно ново правителство би могло да даде едно друго разрешение на въпроситѣ.

Сподѣля ли правителството възгледа, че то би могло да се раздѣли съ властта въ всѣки моментъ, когато почувствува, че не може да разреши въпроситѣ, на дневенъ редъ, или когато вижда, че тия въпроси клонятъ да бждатъ разрешени не съгласно неговитѣ убеждения, то естествено е, че по-другояче щѣха да се сложатъ работитѣ у насъ. Азъ мисля, че е дошло време да се освободятъ всички отъ тази вѣра, какво, една дадена властъ е незамѣнима, следователно, нѣма защо, при никакъвъ случай, да търси да отговори на своитѣ убеждения и да бжде готова да се раздѣли отъ управлението. Чини ми се, че за интереситѣ на страната би било много по-полезно, ако преодолява, както това става въ модернитѣ държави, другата идея, а именно, че въ всѣки единъ моментъ правителството, когато вижда, че е изчерпано, или че обстоятелствата повеляватъ да се прости съ управлението, може да стори това, безъ да има страхъ, че не ще се намѣрятъ наследници, които да управляватъ или да поематъ наследството — даже при убеждение, бихъ казалъ, ако действително то вѣрва, че неговитѣ наследници могатъ да бждатъ по-лоши и да не дадатъ за страната очакванитѣ резултати.

Въ която областъ и да надникна, азъ виждамъ, г. г. народни представители, че, особено въ последно време, има множество въпроси остри, които припряно искатъ решение и не могатъ да бждатъ отлагани, докогато времето наложи своето; има въпроси, разрешението на които се налага на Народното събрание и на обществото.

Както му е редътъ, нека най-напредъ хвърля единъ погледъ върху вътрешното положение на страната.

И другъ пътъ съмъ ималъ случай да посоча, че то не е задоволително, не е още нормално, каквото се желае, каквото би трѣбвало да се очаква подиръ 6-годишно управление. Ако предъ насъ не стоятъ опасноститѣ за една гражданска война, ако тия два кървави фронта, които запълваха преди години политическия животъ на страната, сж въ

значителна степен отслабнали и разредени, мисля, че тръбваше да се направи доста нѣщо, за да се нормализира политическото положение и да се върнемъ къмъ едно конституционно парламентарно управление. Собствено, макаръ и да не съмъ хранилъ голѣма надежда, че правителството на г. Ляпчева, което замѣсти Цанковото, може да даде нѣщо осезателно, поради туй, че то се опира и е принудено да се опре на сѣщитѣ сили почти, на които починаше и бившегo правителство; да изповѣдва сѣщата политика на предшественицитѣ си, върватъ съмъ, че все нѣщо тръбва да се направи. Затова още въ началото на неговото издана, въ нашата декларация отбелязахме, че като стоимъ въ опозиция на правителството, можемъ да цѣлимъ етапитѣ или преходитѣ въ управлението на държавата, безъ да одобряваме неговата политика. Ние сме искали управлението да отговори на една-нужда на обществения и политическия прогресъ, да бѣде то способно да направи нѣколко прехода, за да ни доближи до момента на едно нормално политическо управление съ възстановяване на конституционнитѣ права и свободи, като се облѣга напълно на основния законъ.

Обаче тръбва да изповѣдамъ, че въ това отношение резултатитѣ сѣ много малки, колкото и да може да се гегли една слаба разлика между вчерашния и днешния денъ. И това го говоримъ не ние само, представителитѣ на партиитѣ, това го сподѣля мнозинството отъ нашия народъ. Нѣщо повече, това мнозинство, по села и градове, е по-сѣмло, по-дрѣзко въ опозиционния си духъ и въ критиката на правителствения курсъ, отколкото представителитѣ на партиитѣ. Народътъ, който не може да прещени глѣбата разлика въ преходитѣ и който съставлява своитѣ убеждения не по партизански настроения, а по усещане; по това, което вижда да става и да се излива на неговия грѣбъ; което наблюдава да се върши въ село и въ градъ, въ общината, въ администрацията, въ всички прояви на обществено-политическия животъ — той има вече една присѣда за днешния режимъ. И може би тази базовост, това тропане на едно мѣсто, да повлиява върху строгостта на присѣдата, която народътъ има върху правителствената политика. Вие разбирате, че за тази присѣда азъ не турямъ като мѣрило резултатитѣ отъ нѣкои частични общински избори, които, изглежда, че доста трогватъ нѣкой срѣди. Азъ мисля, че всички ние, които живѣемъ въ България, разбираме какъ става това и каква реална стойност могат да иматъ победитѣ на правителството въ време на избори и то на допълнителни избори. Особено следъ като законодателнитѣ избори минатъ, въ една страна като България не може да изисквате да става това, което ще стане въ Англия или въ Франция, т. е. всѣки изборъ, произведенъ свободно, да бѣде показалецъ за настроенията на народа въ даденъ моментъ и ако има отливъ отъ правителството, той да бѣде изразенъ въ изборнитѣ резултати. У насъ се наблюдава по-скоро противното: асички допълнителни избори, особено гѣзи, които народътъ знае, че не сѣ генерални, че въ тѣхъ нѣма борба между правителство и опозиция за разрешаване на въпроса, кой ще управлява държавата следъ изборитѣ, губятъ своята реална стойност. Толкозъ повече не може да се каже, че тѣхното произвеждане е свободно проявление на народната воля: не само има партизанство, но цѣлнитѣ административенъ и полицейски апаратъ е организиранъ, за да се повлияе върху народа и да се получи единъ резултатъ благоприятенъ за правителствената политика.

Извънъ тия официални резултати има все пакъ едно обществено мнение и въ нашата страна, което, ако и да е въ първобитна форма, все пакъ е едно указание за влиянията, които господствуватъ въ народа и за симпатитѣ или антипатитѣ, съ които се ползува правителственият курсъ. Ако ние имаме свободни избори презъ 1927 г., то другояче щѣха да бждатъ сложени работитѣ и може би щѣше да се улесни възможността да не се задрѣства държавната кола, както това доста често се случва у насъ и е почти постоянно явление въ политическия ни животъ. Колкото и болшинствата въ Народното събрание да не изразяватъ истинската воля на народа, но когато има реално отражение на народнитѣ настроения въ самото Народното събрание, възможността за преминаването отъ едно състояние въ друго, отъ една политика къмъ друга, ще бѣде по-голѣма и по-съобразна съ духа на конституцията.

Г. г. народни представители! Единъ остър въпросъ е този за разбойничеството, особено случая съ вандалското нападение и убийствата извършени край Севлиево надъ сѣднитѣ отъ Окржния сѣдъ. Къмъ г. министъръ-председателя се отправиха питания, за да отговори кжде се намира бандата на прочулия се Дочо Узуновъ; преминала ли е границата или не, ако е преминала, какви мѣрки сѣ

възмени за предаването по надлеженъ редъ на престѣпниците, както и за отговорноститѣ на администрацията по преследването на тая банда. Зная, че могатъ да се наведатъ много примѣри, както за сполучливо залавяне на чети отъ страна на полицията, така сѣщо и много случаи, когато на администрацията не е било възможно да залови престѣпниците. Би могло да се възрази, че направлено се експлоатира съ този въпросъ за партизански цели, за уронване престижа на правителството или за атакуване на неговата политика. Азъ не съмъ да не разбирамъ кое лежи въ възможноститѣ на едно правителство или на неговата полиция да направи, за да издирѣ престѣпницитѣ, да ги залови или пъкъ да посочи какво е направено съ тѣхъ. Много добре разбирамъ, че не всѣкога и на най-вещата полиция може да се удаде да залови престѣпницитѣ — това се случва не само у насъ, но и въ добре организирани държави, съ една веща полиция съ силно обоняние, но азъ държа на това, че цѣлото общество, безъ разлика на политически нюанси, бѣ разтревожено и схваща този случай като единъ политически скандалъ. Цѣлото общество се чувствува принижено и сломено духовъ, че не сѣ могли да бждатъ до този часъ открити следици на разбойничитѣ. Инашиятъ печатъ стана отзвукъ на тия настроения въ обществото, и то не само безпартийнитѣ ежедневни печатъ, но и партийнитѣ, пъкъ и правителствени вестници се изказаха въ този духъ. Има значи нѣщо, което куца въ администрацията, въ нейния механизъмъ да издирва престѣпницитѣ. Има нѣщо, което тръбва да ни накара не да прескочимъ въпроса, като си затворимъ очитѣ и се утешимъ съ подобни случаи на незаловени въ миналото престѣпници, а да надзърнемъ въ самата действителностъ. Азъ мисля, че има единъ голѣмъ дефектъ въ организацията преди всичко на нашата администрация и на полицейската служба, който се състои въ това, че тя досега още не е могла да стане единъ институтъ държавенъ въ пълния смисълъ на думата, освободенъ отъ партизанство, а е повече институтъ, който много добре може да бѣде мобилизиранъ за произвеждане на избори, за контролиране на събрания и оратори, но който много мѣчно може да лови престѣпницитѣ. Ако досега не е сторено нищо, поради упорството на министритѣ, занаяпредъ тръбва да се направи подобрене на администрацията, като ѣ се създаде една организация, която действително да пази реда и спокойствието на гражданитѣ.

Г. г. народни представители! Като е дума за разбойническитѣ банди и по-специално за бандата Дочо Узуновъ, азъ тръбва да изповѣдамъ предъ васъ, че нейнитѣ успѣхъ се дължи може би и на това, че нашето общество въ нѣкои свои части още не е освободено отъ болшевишката или еднофронтговската хипноза; че още могатъ да се намиратъ у насъ хора или части отъ населението, които да виждатъ въ тѣхъ борци, както пишатъ въ писмата си тѣзи бандити, които да отстояватъ интереситѣ на народа противъ кървавото правителство, или че следватъ заветитѣ на Ботева и на Левски за освобождението на българския народъ отъ една диктатура. Това е едно заблуждение, което ще тръбва да бѣде разпрѣснато отъ трибунага на Народното събрание. Едно оскуерение паметта на нашитѣ великани отъ предосвободителната епоха е, да се отождествяватъ тѣхнитѣ акции и начинания съ действията на банди, които може да не сѣ чисто разбойнически, които може да иматъ и политическа подкава, но които сѣ организирани въ чужди страни и идатъ отъ тамъ да оскуествяватъ не идеалитѣ на българския народъ, а да внасятъ смутъ въ нашата страна и да услужаватъ политиката и каузата на чужди интереси. (Нѣкои отъ сговориститѣ ржкоплѣскаха) Това тръбва да го знае нашето общество, нашата младежъ, за да не се заразява общественото мнение съ настроения, които сѣ опасни и които нѣматъ нищо общо съ идеалитѣ на нашитѣ великани до освобождението.

Н. Пѣдаревъ (д. сг): По този въпросъ нѣма двѣ мнения въ българското общество.

К. Пастуховъ (с. д): Азъ съмъ длъженъ да изповѣдамъ моето убеждение по този въпросъ, а ако е до това, имамъ или нѣма две мнения въ обществото по него, чини ми се, че може да става споръ. Всички ние живѣемъ въ неговата срѣда и можемъ да чуваме единъ или други отзиви. Въ всѣки случай поне отъ тукъ, като отговоръ на заканванията, ние тръбва да изкажемъ нашето възмущение отъ подобни разбойнически актове, които компрометиратъ реда въ държавата и които, следователно, не можемъ изъ отдалечъ да одобримъ и да оставимъ да се насажда въ душата на българския народъ една подобна психология, която може да носи само опасности, безъ, разбира се, всичко това да освобождава правителството отъ отговорноститѣ, които то

има въ случая, поради своята пълна бездѣйност или поради своето неумение да залови разбойниците. Мисля, че има голѣми грѣхъ въ похватитѣ на нашата администрация по преследването на тая банда — да не говоря за другитѣ разбойнически гнѣзда. Тая банда се яви още прѣди месеци край Червенъ Брѣгъ, властта бѣ уведомена чрезъ съобщение отъ едно отъ нейнитѣ членове, тя се движеше и, въ това време, когато се знаеше кѣде се движатъ, не се взеха достатъчно мѣрки, за да ѝ се прѣсече пътятъ, да бѣде обградена и да нѣма възможностъ отъ Тегевенския, Троянския, Ловченския балканъ да попълне до Севлиевския балканъ, а следъ извършване на злодеянието тамъ, обратно да стигне къмъ Берковица, да обере тренъ, да се доближи до границата и, по всички сведения, дори да има възможностъ да премине тая граница. Вихъ желалъ да зная, дали действително бандага е преминала границата или не; дали действително сѣ върни съобщенията на нашитѣ власти, че преди нѣколко дни е имало завързана престрелка между членоветѣ на бандага и тѣхъ. Интересува ме тоя въпросъ и отъ това гледище, защото, ако бандитѣ сѣ вече прехвърлили границата, длѣжностъ на правителството е да направи всички постѣпки за предаването имъ, за да бѣдатъ сѣдени като обикновени убийци. Не бива да се пропуска случаятъ и да се оставятъ работитѣ да си текатъ сами по себе си, за да не си създаваме неприятности съ когото и да било. Напротивъ, трѣбва да се взематъ всички мѣрки, за да се поиска предаването имъ — въ случай, че сѣ преминали границата — за да бѣдатъ наказани по българскитѣ закони. Това бѣ целта и на моето питане, което отправихъ преди нѣколко дена къмъ г. министъра на вътрешнитѣ работи. Може би той не е разполагалъ въ него време съ сведения за направлението на бандага, но вѣрвамъ, че той сега тия сведения има и не ще иска да омаловажи този случай като обикновенъ и го премине леко.

Г. г. народни представители! Напоследѣкъ въ нашата страна се извършиха редица политически убийства. Тѣ доста разтревожиха обществото въ всичкитѣ му части, тъй като тѣ не бѣха нито желани, нито единични случаи. Както на всички ви е известно, това сѣ повтарящи се случаи; една система вече на убийства, на преследвания политически или партийни прогивници е започнала и не спира, а не могатъ да се откриятъ атентаторитѣ. Не ми е думата само за наказанието и залавянето на престѣпниците. Азъ смѣтамъ, че тукъ може да се изкаже едно мнение — дошло е време да се заговори по тѣзи политически убийства. Не че искамъ да взема страна къмъ нѣкоя отъ борящитѣ се групи; не че желая да оправдавамъ едната, като осѣждамъ другата. Вие знаете добре, когато има две групи да се борятъ, тѣ всѣкога ще намѣрятъ доводи да оправдаватъ себе си и да хвърлятъ отговорността върху другитѣ. Всѣкога могатъ да се намѣрятъ примѣри за невиновностъ и за хвърляне причината или първоизточника на нежелателнитѣ инциденти, на убийствата, върху другата страна. Всѣкога може да чуете мнение дори, не че тѣзи убийства сѣ желателни, но че тѣ се търпятъ като една необходимостъ, наложена по силата на обстоятелствата.

По-нататѣкъ мисля, никой не смѣта, че тия организации сѣ разбойнически гнѣзда, обикновени престѣпни групи, които сѣ си турили за целъ било да изтрѣбятъ неприятни личности отъ своя кръгъ, било да унищожаватъ политични, общественици и лица, принадлежащи къмъ тѣхната срѣда, но които си позволяватъ да критикуватъ действията имъ или да бѣдатъ по една или друга причина неприятни тѣмъ.

За себе си не мога да приема за доказано още, че нѣкоя отъ тия визирани групи е писала писма до наши видни политици и общественици съ заплашително съдържание. До доказване на прогивното, азъ съмъ склоненъ да предполагамъ, че извънъ тѣзи групи има, може би, политически кръгове, които въ независимостъ и въ преследването единъ къмъ други намѣсватъ името на организации, експлоатиратъ съ тѣхъ, за да създаватъ козове срещу свѣитѣ противници или съперници. Не искамъ да влизамъ въ подробноститѣ на тѣзи истории. Азъ знамъ сѣщо тъй, че целитѣ на тѣзи организации сѣ благородни. Нѣма нищо по-хубаво отъ това, да преследвашъ една целъ за освобождението на своя собственъ народъ, да се боришъ за права, които сѣ дадени по договори, по човѣщина, по справедливостъ. Макаръ да не одобрявамъ срѣдствата и методитѣ на осѣществяването на тая целъ; макаръ да смѣтамъ, особено въ днешно време, при сегашното настроение на Европа, при господстващия менталитетъ въ срѣдитѣ и на консерватори, и на демократи, че не сѣ популярни бунтарскитѣ и конспиративни действия, а сѣ вредни за освободителната кауза на единъ народъ — азъ не мога да при-

числя тия организации къмъ едни обикновени бандитски движения, които си задаватъ за задача току тъй да внасятъ пертурбации въ живота на България или на една друга съседна държава. Все има една висока и благородна човѣшка целъ, която ние уважаваме и къмъ реализирането на която се стремимъ само съ мирни, съ легални и демократични срѣдства.

Отъ друга страна, мисля — безъ да бѣда сѣдия между дветѣ групи, безъ да е нужно да се чете присѣда, коя отъ тѣхъ е по на правъ пътъ — че интересътъ на реда, на мира и на каузата, на която тѣ служатъ, налага, щото тая система на преследвания и на братоубийства да бѣде спрѣна, за да не се излага най-накрая престижътъ на самата организация.

Държа, че ръководителитѣ на тѣзи движения сѣ длѣжни да се вслушватъ както въ общественото мнение на нашата страна, тъй сѣщо и въ общественото мнение на Европа, тъй като, каквото и да става, каквито и насилнически актове да се извършватъ, все пакъ безъ едно разположение на мѣродавнитѣ фактори и сили не може да се отиде къмъ желаната целъ.

За това имамъ смѣлостта да заявя отъ трибуната на Народното събрание, да се тури край на тази братоубийствена война, която, ако продължава, ще е единъ симптомъ не толкова за засилване на едно течение предъ друго, а по-скоро единъ сигуренъ белегъ на разложение, на упадѣкъ, естествено, вреденъ и опасенъ за самата освободителна идея. Безспорно, всичко това пакости на интереситѣ на българския народъ и на всички онѣзи, които биха желали освобождението на българщината или облекчението на нейната сѣдба.

Както другъ пътъ сме имали случай да се изкажемъ въ Камарата, сѣдбата на българщината ни е била винаги скѣпа. Никого ние не сме преставали, подъ една или друга форма, да искаме защита интереситѣ на българщината, сведена до рая въ странитѣ, на които тя е предадена по силата на международни договори. Ние сме били противъ насилническитѣ акции било за цели на вътрешна политика, било за цели на външна политика; ние сме били противъ насилственото развързване на възела, койгто сѣбга балканскитѣ държави, но сме за облекчаване на положението, за самосрѣдѣяне на народитѣ, за защита правата на малцинствата.

Тѣй че отъ гледище на тая защита ние можемъ и сме длѣжни да правимъ преценка на извесна дейтелностъ. Доколко тя може да бѣде полезна и доколко, безъ да иска, противъ волята на хората, може да докара едни лоши послѣдствия.

Г. г. народни представители! На трето мѣсто, въ връзка съ вътрешната политика, искамъ да се спра и на въпроса за нѣкои политически движения въ страната, които сѣ опасни за вътрешния редъ, за свободитѣ и за конституционно парламентарния режимъ. Съществуватъ у насъ организации тайни, за да разпространяватъ идеитѣ на комунизма, но съществуватъ организации и отъ другата противоположностъ, които вече иматъ единъ публиченъ характеръ, явно се организиратъ и манифестиратъ, свикватъ се на конгреси, за да отправятъ проклятие противъ конституцията и противъ парламентарния режимъ; организации, членоветѣ на които отиватъ въ отпуски и пътуватъ съ намаление по държавнитѣ желѣзници, въ конгреситѣ и манифестациитѣ на които взематъ участие и официални представители или хора съ видно обществено положение. Известно ви е, че въ една отъ тия сбирки на тѣ наречената ролосащитническа организация, отъ страна на Народното събрание се явилъ подпредседателтъ г. Димитровъ, който напоследѣкъ опроверга; отъ страна на българския дворецъ сѣщо се явилъ представителъ, който да поздрави организацията, а отъ страна на духовенството или поканенъ, се явява и митрополитъ Стефанъ, за да държи напѣтствующа речъ.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Той не е билъ тамъ; епископъ Паисий е държалъ речъ.

Нѣкой отъ сговориститѣ: Той не е отговоренъ. (Оживление)

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни)

К. Пастуховъ (с. д): Вашитѣ кратки апострофи ми по казватъ, че има нужда да се обяснимъ по въпроса. Нѣмъ съмнение, че вие бихте ме криво разбрали, ако смѣнете че моята идея отича натагѣкъ — къмъ забрана на организации, несъгласни съ нашето вѣруе. Далечъ съмъ отъ тази наивна мисль. Азъ мисля, че, съгласно конституцията, всички легални сдружения, които се борятъ с-

мирни срѣдства, иматъ право на съществуване. Може тѣхнитѣ идеи да бѣдатъ лѣвичарски, може да бѣдатъ и дѣсничарски. Съ тѣхъ ние ще се състезаваме, както се състезаватъ помежду си всички политически партии. Но организациите, които сѫ конспиративни или които атакуватъ основитѣ на държавата, конституционния режимъ, мисля, че не можемъ съ леко сърдце да ги приемемъ, когато имаме предъ видъ и примѣритѣ, които ставатъ въ чужбина. На първо мѣсто примѣритѣ съ Австрия. Това движение тамъ, наречено родоохранително и фашистко, се породило като едно обикновено нѣщо, като единъ ропотъ противъ единъ режимъ, но то раста, расте и най-после стана заплашителна сила за държавата. Трѣбваше европейски дипломати да се намѣсятъ съ съвети и влияния, за да възпратъ единъ превратъ, едно унищожение на конституцията. И всички усилия днесъ сѫ, щото министъръ-председателъ Шоберъ да не позволи на това движение да вземе връхъ и да намѣри начинъ да нормализира положението на страната.

Ако ние намираме, че по конституцията не сѫ легални комунистическитѣ организации, които, като сдружения, си задаватъ за целъ съ сила да катурнатъ държавния строй — и то не като проповѣдь, силата да бѣде употребена единъ денъ, нѣкога си, а непосредствено въ едно скоро време — ние сѣщо тъй трѣбва критично да се отнесемъ и къмъ родоохранителскитѣ организации. Една грѣшка е, дето правителството, както се изразяватъ по английски, е съветвало Държавния глава да изпрати свой представителъ на една манифестация, въ която се отправя апелъ за премахване на парламентарния режимъ и за суспендиране конституцията. (Ржкоплѣскания отъ лѣвицата) Азъ мисля, че тъкмо правителството трѣбваше да даде съветъ, какво най-първо оттамъ трѣбва да се щади конституцията и да се стои далечъ отъ всички движения, които по единъ прѣкъ или косвенъ пѣтъ отправятъ закани и манифестира въ свободна изъ софийскитѣ улици противъ нея и Парламента, необезпокоявани отъ никого. А когато студенти и младежи манифестиратъ, за да изразятъ своето неодобрение отъ репарациитѣ, полицията действа съ прекаленостъ, дава изстрели и сгаватъ нежелателни инциденти. Мене ми се чини, че съ една подобна толерантностъ и фаворизиране, явно се показва, че има стремѣжъ да се подкрепятъ задкулисни сили, фактически силни за запазване на единъ редъ; че партиитѣ все повече ставатъ една фикция, къмъ която се прибѣгва само, за да се оправдае на книга съществуването на конституционно-парламентарния режимъ. Следователно, у насъ може да се говори било за привиденъ конституционализъмъ, било за една прикрита диктатура. Ако има едно управление, което да държи смѣтка за конституцията и да е искрено поклонникъ на парламентарния режимъ, очевидно е, не може да даде насърчение на подобни едни организации.

И не е само тая организация, която ни обрѣща вниманието. Азъ виждамъ съществуването на настроения, и ако нѣма нѣкои други причини, може би отъ външно естество, куражътъ на подобни настроения и организации въ тѣхния походъ противъ конституцията и парламентаризма би билъ по-смѣлъ и тѣ биха дрѣзнали да се доближатъ до своята целъ. Но ние трѣбва да бдимъ, защото не знаемъ утре въ каква ситуация ще изпаднеме. Онова, което става въ съседнитѣ страни, трѣбва да ни бѣде за урокъ, за да приучимъ както насъ, така и цѣлото общество къмъ режима на свободата, на конституцията, а не къмъ режима на фашизма и превратитѣ.

Г. г. народни представители! Нека вървя единъ погледъ следъ това върху стопанското положение на нашата страна. Азъ не искамъ да го анализирамъ, защото други по-компетентни въ тая областъ оратори, и сега, и при други случаи, сѫ имали възможностъ да сторятъ това. Но да се попитаме, дали се оправдаватъ надеждитѣ на правителството, че изплаваме отъ кризата, че вървимъ къмъ стопанско възстановяване; че онова, което тровѣше нѣколко години нашия животъ — поради лоша реколта и редица други причини — е спрѣло вече, този процесъ е ликвидиранъ и настѣпваме въ нова фаза. Нѣкои работи, които напоследѣкъ станаха у насъ, въ единъ моментъ на по-добро настроение за утешната стопанска конюнктура, ни убеждаватъ въ противното. Като че ние не сме изгизили тая фаза, като че остротата на кризата взема все повече връхъ и сега я чувствуваме все по-силно, въ форма на стопанска и на кредитна криза. Вие всички чувате оплакванията на търговцитѣ и на разнитѣ обществени слоеве отъ политиката на Народната банка съ кредититѣ, отъ това тѣхно внезапно спиране.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Нѣма спиране на никакви кредити. Нѣма само увеличение на кредити. Това Вие го заявявамъ най-категорично.

К. Лулчевъ (с. д): Тѣй мислите Вие!

К. Пастуховъ (с. д): Г. министъръ-председателю! Слушамъ думитѣ Ви и искамъ да обърна внимание на тѣхъ, но азъ наблюдавамъ и фактитѣ, чета и изявленията на управителя на Народната банка,...

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Добре, какви сѫ тѣ?

К. Пастуховъ (с. д): ... движа се въ провинцията и слушамъ ропота на населението.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Г. Пастуховъ! При мене днесъ бѣха представители на всичкитѣ търговски камари и признаха, че нѣма никакво намаляние на кредити, но има друго нѣщо: хората искатъ повечко кредитъ, защото сѫ се ангажирали съ закупуване на много стоки, които не могатъ да ги продадатъ. Това е истината.

К. Пастуховъ (с. д): Г. министъръ-председателю! Нѣма да отрека напълно Вашитѣ думи. Въ тѣхъ има нѣщо вѣрно, че, поради ангажирането на много стоки, нѣкои търговци чувствуватъ нужда отъ увеличение на кредита си. Но има нѣщо вѣрно и въ това, което азъ ви казвамъ. Фактъ е, че става спиране на кредити и че се настоява за пълно погасяване. И когато това спиране, това стѣснение почва отъ най-високия банковъ институтъ, то оказва своето въздействие върху всички по-малки банки, върху търговци, върху популярни банки и т. н. и отъ тамъ иде вече туй парично притѣснение, което ние наблюдаваме въ нашия животъ. Азъ мисля, че Вие ще поправите тази грѣшка, защото така разбирамъ и Вашитѣ изявления, че Вие сте взели мѣрки това спиране да не става изведнѣжъ, както се желае въ Народната банка, но да върви системно, по известенъ редъ, да има единъ планъ и приспособление на търговията къмъ изискванията на банката. Обаче това не става.

Азъ виждамъ, г. г. народни представители, и едно засилване въ събирането на данъцитѣ, особено между селското население. Азъ имамъ случай да прочета списъци, обявления на банки и пристави, въ които бѣха изредени имена на десетки хора, на които имотитѣ се продаватъ за неплащане на данъци. Естествено, това е едно тягостно положение, което не може да бѣде така леко разрешено, както се желае по върховетѣ, било като се урегулира кредититѣ, било като за нуждитѣ на държавния бюджетъ се пристѣпи къмъ една екзекуция на населението, особено въ единъ моментъ, когато е известно на всички ви, че има застои въ купуването на хранитѣ и че нашитѣ производители, по причини, на които не е тукъ мѣстото да ги излагамъ, не могатъ да продадатъ тия храни на тая цена, на която се продава, напр., житото отъ Югославия.

Правителството вмѣсто да вземе мѣрки, да се загрижи въ тая криза за населението, да го подпомогне въ издирването начина за продажбата на неговитѣ храни, за да може то да получи по възможностъ най-голъмата цена за своя продуктъ, то стои напълно неутрално къмъ този голѣмъ проблемъ за нашето производство и се задоволява само съ прибирането на своитѣ вземания. Г. министъръ-председателю! Долавямъ, че Вие искате нѣщо да ми възразите.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: На единъ социалистъ много нѣщо бихъ могълъ да възразя.

К. Пастуховъ (с. д): Да, знамъ. Но моята мисль е, че колкото трѣбва да се приучва населението къмъ интензивно производство, толкова земеделската политика на правителството трѣбва да бѣде насочена къмъ това, щото грамадната маса производители по единъ или другъ начинъ не да бѣдатъ оставени на произвола на съдбата на свободния пазаръ, въ рѣцетъ на единъ или другъ търговецъ или фирма, но да могатъ да получатъ по възможностъ най-голъмо възнаграждение за своя трудъ. Затова, напр., и въ Франция, и въ Германия, въ по-културнитѣ страни, обмислятъ въпроса за създаване единъ институтъ, който да се грижи за доставката или за продажбата на зърнени храни, изхождайки главно отъ съображението да се защитятъ интереситѣ на грамадното мнозинство дребни производители. Чини ми се, че не е достатъчно само да се говори, че тая или оная група представлява най-добре интереситѣ на дребнитѣ производители, но че въ тая

страна съ 70% селско земеделско население трѣбва да бъдат употребени по-големи грижи въ тая посока.

Ето защо бихте желали не да ми правите възражение, за да оправдавате своята политика, но да вземете актъ, както отъ тревогите на населението, така и отъ това, че неговите произведения се продаватъ на безценница, и да се тури началото на една нова политика въ защита интереситъ на грамадното множество производители.

Г. г. народни представители! Нека се спра съ две думи и на царящата безработица въ нашата страна. Тя не е въ европейски смисълъ на думата безработица: ние нѣмаме само работници, които въ известенъ сезонъ, по причина на криза, да бъдатъ освободени отъ производството. Ние имаме безработица, която обхваща както работници, ангажирани въ нашата слаба индустрия за едно продължително време, тъй също въобще хора на труда, ангажирани въ другите производства. Ние можемъ да кажемъ, че страдаме отъ една голяма българска безработица, отъ липса на поминѣкъ за нашето население, което живѣе отъ своя трудъ. Въ това отношение съ право се твърди, че България е една отъ най-бедните страни на свѣта и че е легенда разпространяваното мнение, какво тя е жизнеспособна и една отъ най-евтините страни. То се знае, за онѣзи, които иматъ натрупани богатства, които притежаватъ долари или златни франкове, за рентиери, за едно малцинство отъ нашия народъ продуктите могатъ да се набавятъ на евтини цени, но за грамадната маса население тия продукти ставатъ все по-скѣпи, по-недостъпни, макаръ да сѣмъ отъ категорията на онѣзи, които общоприето е да се наричатъ продукти отъ първостепенна необходимостъ. Именно, когато се говори по тронното слово, не бива да се изпуска изъ предъ видъ и тежкото икономическо и финансово положение на нашия народъ, за да могатъ да се взематъ съответните мѣрки за подобрене на неговата съдба.

Г. г. народни представители! Нека въ свръзка съ този въпросъ засегна и проблемата за репарациите, която е взела една остра форма и твърде много интересува и народното представителство, и общество.

Въ какъвъ стадий се намиратъ днесъ преговорите по репарациите? Въ глѣдите на правителствената политика по въпроса, вървамъ, малцина да сѣмъ ориентирани. Много работи, които минаватъ като подробности за ръководителите на нашата политика, а които сѣмъ главни въпроси, оставатъ скрити и за насъ, и за обществото. При все това може да се знае въ какво положение ние днесъ се намираме по отношение на репарационния проблемъ. Мисля, че ние се намираме въ едно незадоволително и неприемливо положение. Азъ сподѣлямъ общо разпространеното у насъ мнение, че репарационните тежести сѣмъ станали непоносими, не защото само по себе си сѣмъ тежки, но и защото въ свръзка съ положението на страната нѣма възможностъ нито население, нито държава да ги понася. Мисля, ако трѣбва да се сѣди съ една мѣрка по отношение къмъ всички, които дължатъ репарации, това, което се предлага на насъ вчера, завчера, което ни е известно до днесъ, не може да бѣде възприето и не е справедливо. Азъ зная, че всичките въпроси на европейската политика, въ туй число и на репарациите, кждето се кръстосватъ много интереси, не могатъ да бъдатъ разрешени по изискванията на абсолютната правда: по тѣхъ все трѣбва да се търси единъ компромисъ, който нѣма да задоволи поотдѣлно никоя държава, но който, общо вземено, ще представлява едно благоприятно разрешение, защото ще отговаря все таки на една относителна справедливостъ и представлява една крачка въ ликвидацията на миналото. И германците, както знаете, не сѣмъ напълно доволни отъ това разрешение на тѣхния репарационенъ проблемъ. Тѣ се дѣлятъ на две половини: едната — представлявана отъ националисти, които дори отричатъ каквото и да било плащане, смѣтатъ, че всѣка стотинка, дадена за репарации, е едно робство за Германия и се борятъ за провалянето на плана Йънгъ; другата — по-голямата частъ отъ народа, представлявана отъ социалисти, демократи, центристи, републиканци, отъ хората на новия режимъ, искатъ да прокаратъ, да гласуватъ този планъ не като най-справедливъ, а защото при дадена обстановка той се явява най-сполучливото или поне удовлетворителното разрешение на репарационния споръ между Германия победена и победителите-държави.

Въ какво се състои печалбата на германците? Известно е, че по плана Доусъ германците трѣбваше да плащатъ 2 милиарда и половина златни марки, а сега ще се плащатъ около 2 милиарда и то раздѣлени на две части: едната частъ, къмъ 600 милиона златни марки, съставлява безусловна частъ или е комерсиализирана и другата частъ,

грамадната, си остава чистъ политически дългъ съ приложението на всички клаузи за облекчение, които съществуватъ досега. Съ други думи, по отношение на Франция, която е получила около 400 милиона златни марки и по отношение на другите държави, които ще получатъ остатъка до 600 милиона златни марки, никакви възражения не могатъ да се правятъ отъ страна на Германия било за отсрочка, било за намаление, било за трансферъ. Всички тия възражения съ течение на времето могатъ да се правятъ само по отношение на останалата частъ отъ репарационния дългъ. Освенъ това, което е важно, Германия получава като политическа компенсация изпразването на Рейнската областъ преди изтичането на договорния срокъ — 1935 г. Ще си припомнимъ, че когато за пръвъ пътъ се повдигна сериозно въ Женева отъ канцлера Мюлеръ този въпросъ, направиха се отъ Брияна сериозни възражения, че двата въпроса — за репарациите и за изпразването на Ренания — сѣмъ свързани, и че трѣбва да има за преждевременното изпразване компенсации, както и гаранции, че действително Германия е платила. Но съ течение на времето въпросътъ еволюира тъй, щото въ Хага се дойде до друго разрешение, а именно: предѣлниятъ срокъ на изпразването да бѣде 30 юний 1930 г. следъ приемането на плана Йънгъ. Въ този духъ, както и да искатъ да ги тълкуватъ нѣкои, сѣмъ най-новите декларации направени отъ Бриянъ и отъ Тардьо предъ французката камара. Тѣй че, въ зависимостъ отъ това, дали ще бѣде приетъ планътъ Йънгъ отъ германския райсхатъ, ще дойде изпразването на Рейнската областъ и влизането въ сила на новия режимъ. Азъ обръщамъ вниманието и върху това, че Германия получава единъ голямъ политически придобивки, които въздигатъ нейния духъ, тъй като нѣма по-скѣпо нѣщо отъ това, да видишъ, макаръ единъ денъ по-рано, освободена една окупирана областъ. Туй, което ще плати въ повече, Германия ще го спечели съ това, че населението ще бѣде свободно, ще има възможностъ да се предаде на промишленъ трудъ и националниятъ суверинитетъ ще се простира върху цѣлата германска територия.

Г. г. народни представители! По този пътъ би следвало и трѣбва да се движи българската репарационна проблема. Наистина, нашето правителство не бѣ поканено въ Хага. Може да се говори, че формално то би могло да застане на базата да не участвува въ каквито и да било преговори, изходътъ на които не може да се знае или за които ще има предчувствие, че нѣма да бѣде по-благоприятенъ отъ досегашния, но азъ не съмъ, който ще съветвамъ българското правителство да държи една формална позиция и да се лови въ юридически текстове. Не съмъ азъ, който ще го посъветвамъ да се солидаризира съ позицията на Унгария, която по свои съображения иска да отсрочи до нѣкога си разглеждането на въпроса. Можемъ дори да имаме въра, че въ едно по-далечно време така ще се стекатъ работите въ Европа, та да е възможно едно по-справедливо разрешение на въпроса. Обаче, веднѣжъ по желанието на конференцията, ако и инцидентно, ако и внесено не отъ представителите на голѣми сили, но отъ малки заинтересовани, нашата държава е сезирана съ въпроса, предложено ѝ е да участвува въ неговото разискване, този пътъ трѣбва да се смѣта за най-добре избраниятъ и отъ него не бива да се отклоняваме. Въпросътъ е не да застанемъ на една формална база, а, приемайки да преговаряме, тъй да кажа, подчинявайки се на волята на Европа, да разрешимъ нашия въпросъ, като влѣземъ въ контактъ съ представителите на експертния комитетъ по източните репарации, ние трѣбва да търсимъ по същество едно задоволително разрешение на репарационната проблема.

Въ какъвъ пътъ трѣбва да се движи по същество нашата политика? Нашето мнение е, че трѣбва да се действува за едно по-продължително отсрочване на репарационните плащания, каквато и да бѣде сключената спогодба. Защо? Ясно е, чини ми се, за всички. И безъ това репарационните плащания, а заедно съ тѣхъ и плащанията по старите и нови заеми, заематъ едно грамадно перо отъ нашия бюджетъ. Защото, каквото и да се говори отъ министерската маса, азъ мисля, че съмъ по-близо до истината, ако дамъ изразъ на съмнението си, какво въ едно непродължително време държавата ще има нужда отъ заемъ за своето стопанско възстановяване, и то не отъ единъ навѣрно. Ние имаме сключени нѣколко заеми: първо: бѣжанскиятъ, който въ сжщностъ може да се смѣта като единъ репарационенъ заемъ, тъй като непосредствено не обслужва нашето стопанство, а той обременява бюджета; второ, заемътъ, по който се направи голяма критика тукъ, въ Народното събрание, нареченъ стабилизационенъ, който поглъща също тъй значителни пера отъ

нашият бюджет — около 300 милиона лева — и който не може да постигне целта, за която бѣ заключенъ — възстановяване на стопанствата. Както всички знаете, търговският ни баланс е много пасивенъ, тая тенденция расте; опасности за стабилитета, колкото и да се отрича това, все сѣ допустими и възможни, а нуждата отъ стопанско възстановяване трѣбва да се подчертава на всѣка крачка. Ако България не е една изолирана страна, а следъ войната влѣзе въ водовъртежа на европейското стопанство, тя сѣщо тѣй трѣбва да получи необходимитѣ ресурси за възстановяването си. Огромни капитали трѣбва да дойдатъ, за да може да стѣпни на крака и шогоде да направи това, което се нарича стопанско засилване. Пие ще имаме нужда отъ единъ вторъ възстановителенъ заемъ а това значи, че нови бюджетни срѣдства ще бѣдатъ погълнати. И ако сега за всички държавни дългове, включая и пенсиятъ, се изразходватъ надъ 2 милиарда лева, то естествено е, че това перо ще расте все повече и повече и ще дойдемъ до едно безисходно положение. Пжтътъ, който правителството ни препорѣчваше — да сключваме заеми, за да изпрѣчваме търговскиятъ вземания предъ политическиятъ, да чакаме момента, когато настѣпятъ силнитѣ падежи презъ 1932, 1933, 1934 г., когато България ще дойде въ едно състояние на невъзможност да плаща и интересътъ на кредиторитѣ ще повелява да се занимаятъ съ репарационната проблема и да се направятъ нужнитѣ намаления — не се оправда. Тази хипотеза, която си чертаеше правителството, се опровергана отъ действителността. По-скоро нашето гледище се потвърди; не толкозъ да се прибѣгва до заеми и да се чака фаталниятъ срокъ, когато не ще бѣдемъ въ състояние да плащаме, но правителството — и тѣй изненадитѣ сж възможни, а въпросътъ има нужда да зрѣе въ свѣтовното мнение — да взема о време мѣрки, да го повдигне, да го изнесе публично, за да свиква обществото къмъ едно облекчение на нашето репарационно бреме. Тукъ именно то пропусна случаятъ, погълнато отъ въпроси за заеми и за финансово стабилизиране на страната.

Азъ знамъ възраженията на г. министър-председателя — между другитѣ и това, че той иска да остави въпроситѣ да бѣдатъ подреджани единъ следъ другъ. Това е вѣрно, това е логично, но не винаги животътъ върви съ подобна логика.

Азъ констатирамъ, че днесъ за европейското обществено мнение въпросътъ не е узрѣлъ въ наша полза, че нашата делегация ерща голѣми спѣнки, за да прокара възгледа, какво спогодбата, сключена отъ Стамболийски въ 1923 г., нѣма по-голѣма стойностъ отъ спогодбата, която германцитѣ сключиха въ Лондонъ, съ тѣй наречения Дуосовъ планъ, и, следователно, тая спогодба може да служи за база на преговоритѣ толкова малко, колкото и спогодбата въ Лондонъ между Германия и победителитѣ. Центърътъ на тежестта трѣбва да бѣде не едно съглашение, сключено въ едно или въ друго време, но главна платежната способностъ на държавата въ даденъ моментъ или въ едно време, което ще следва подиръ това. Съ други думи, основата трѣбва да бѣде не спогодбата, а способността на държавата и на народа да плащатъ. Това ще рече, че по единъ или другъ начинъ се налага едно проучване на положението, било непосредствено, било чрезъ други срѣдства; положението трѣбва да бѣде анкетирано и да бѣде оценено тѣй, както то е фактически представено. Чини ми се, че ако имаме едно такова проучване, нѣмаше да се казва тогава, че, като намаляватъ отъ 550 милиона златни франка съ стотина милиона капитала, победителитѣ предлагатъ една спогодба приемлива за България и тя не би трѣбвало вече да протака и разтака въпроситѣ. Ако бѣше избранъ другиятъ начинъ, тогава въ редицата на тия въпроси щѣше да бѣде поставенъ, както въпросътъ за глобалния размѣръ на репарационното бреме, тѣй и тоя за отлагането за продължително време или за опредѣленъ срокъ репарациитѣ, и тоя за намаляването чувствително на репарационнитѣ тежести, а така сѣщо и въпросътъ за условната и безусловна частъ на репарационнитѣ задължения. Азъ мисля, че трѣбва да бѣдатъ направени всички усилия и въ посока, щото въ никой случай да не бѣде изпуснатъ чл. 122 отъ Ньойския договоръ, защото ние не трѣбва да бѣдемъ третираны по-зле, отколкото е третирана Германия. Всичко онова, което би облекчило и облекчава положението на германскитѣ репарации, редно е да бѣде приложено и къмъ насъ. Иначе ще излѣзе, че България, хвърлена въ едно юмре на Балканитѣ, е изоставена напълно и къмъ нея се мѣри съ една чужда мѣрка, като повече се вслушватъ въ еготициитѣ и прекалени претенции на околнитѣ балкански държави, нежели въ гласа на справедливостта.

Ако на Австрия се отлагатъ репарациитѣ за 20 години, ако на Унгария се направиха крайно голѣми облекчения, защо България трѣбва да бѣде по-тежко третирана отколкото, да речемъ, Германия? Азъ не мога да ви направя едно математическо изчисление, но ако държимъ смѣтка за нейната финансова мощъ, за икономическата ѣ структура, за количеството на нейното население, мисля, че не съ 10, а съ много по-малко милиони златни франка трѣбва да бѣде задължена България, за да се мѣри съ сѣщата мѣрка и спрямо насъ. И когато ще се опрѣдѣля, доколко нашата спогодба е била срѣдно задоволителна, ние трѣбва да имаме и това нѣщо предъ видъ, а не само да бѣдемъ поставени въ положение да нѣмаме никакъвъ изборъ и да се подчинимъ най-накрай на всичко, което ни се предлага.

Както казахъ, не съмъ въ течение на подробноститѣ по преговоритѣ и за това не мога да разбера, доколко е истинско онова заявление на комитетъ или на нѣкои дипломати, че ако България не склони на направеното ѣ тѣзи дни предложение за годишни вноски 12½ милиона златни франка, то ще остане въ сила нѣкое си по-раншно предложение за годишни вноски въ размѣръ на 15 милиона златни франка.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Г. г. народни представители! Азъ съмъ длъженъ въ момента да дамъ едно освѣтление. То е следното, което ми е прѣдадено отъ пълномощнитѣ министри на тритѣ велики държави, les trois puissances principales — Англия, Франция и Италия.

Я. Сакжзовъ (с. д): Заедно или поотдѣлно?

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Поотдѣлно. — Ако българското правителство не приеме като база, като основа една срѣдна годишна вноски, платима въ 37 години, по 12.500.000 златни франка, то въ протокола, съ който ще приключи комитетътъ на експертитѣ, навѣрно ще се види, че предложението е, тази вноски да бѣде 15 милиона златни франка. Това е то, което мене ми е съобщено. (Оживление)

К. Пастуховъ (с. д): Г. министър-председателю! Разбирамъ думитѣ Ви, но въ всѣки случай пакъ се потвърждава горе-долу това, което е известно на обществото. Азъ не мога да разбера, защо, ако не приемете 12½ милиона златни франка, ще бѣдатъ минати въ смѣтката 15 милиона златни франка?

Д. Нейковъ (с. д): Пакъ едно изнудване.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Тукъ г. Марковъ вчера държа речъ, че спогодбата отъ 1923 г. е принудена. Азъ не отричамъ това. Отъ момента, когато азъ подписахъ договора за примирението, всичко спрямо победителитѣ е принуда. Тамъ нѣма защо да споримъ.

К. Пастуховъ (с. д): Искамъ да кажа, че смисълътъ на поправката, която направи г. министър-председателътъ, не се отдалечава много отъ тоя, което е известно по въпроса на насъ и на обществото. Азъ не мога да разбера, ако не склони нашата делегация на 12.500.000 златни франка, защо ще трѣбва да ни бѣде завѣрена смѣтката на 15.000.000, както е направено първото предложение? Азъ мисля, че, ако се следватъ правилата на логиката и на справедливостта, най-многого би могло да ни се каже: ако не склоните на 12.500.000, ние ще ви ги пишемъ въ смѣтката и ще ви оставимъ при едно създадено положение, за да си решите въпроса приемате или не — тѣй като най-накрай пакъ тамъ се свежда всичкиятъ въпросъ: онова, което се реши въ Парижъ или въ Хага на международната конференция, трѣбва да бѣде одобрено отъ съответнитѣ държави чрезъ тѣхнитѣ народни събрания. А ако сумата се измѣня отъ 12.500.000 на 15.000.000, тогава това предложение има характеръ повече на наказателна санкция, на една принуда. Вѣрно е, както каза г. министър-председателътъ, че отъ Солунското примирение насамъ ние изпълняваме, даваме и приемаме по принуда или по диктата, но не по-малко вѣрно трѣбва да бѣде, че 10 години подиръ договоритѣ, когато тѣй тържествено се хортѣ за ликвидация на войната и се търси единъ компромисенъ пжтъ, не трѣбва да се остави впечатление, че единъ парични или политически спогодби не сж плодъ на добрата воля, на компромиса между държавитѣ, а все пакъ, както презъ 1919 г., на волята на победителитѣ или на диктата. Имаме право да искаме да се прави тази разлика и да бѣдемъ третираны по-справедливо, а не да се иматъ предъ видъ интереситѣ на голѣмитѣ сили или пъкъ, още по-лошо, интереситѣ на балкански държави, които ни заобикалятъ

и които, следователно, обяснимо е да търсят да ни турят по-тежки условия, за да стигнем по-късно на краката си. Ние не бива да се тешим с това, че по принуждение могат да бъдат налагани договори. И затова и на нас, и на правителството, преди да дойде крайният момент, се налага голъма бдителност за защита на народните интереси. Азъ разбирам много добре, че на едно правителство не ще му бъде тъй лесно въ последния момент да каже: азъ не приемам и няма да одобря въ Народното събрание тая спогодба, която вие ми предлагате. Да вървим срещу решенията на една международна конференция, която има претенцията да носи духъ на демокрация и на справедливост, не ще бъде тъй лека работата, толкова повече, че България винаги ще има нужда отъ държавитъ, които решаватъ за нея и за нейни смѣтка. Но правителството, докато стигне догамъ, за да заяви: нѣмахъ другъ изходъ, има редица работи да извърши и редица въпроси да си зададе, за да защити или съвѣсть да отговори, че отстоява националните интереси.

Г. г. народни представители! Отъ името на нашата група ние направихме изложение по репарационната проблема, разпратено до нашитъ политически приятели и станало достояние на европейското обществено мнѣние. Нѣмаме претенцията да твърдимъ, че сме дали едно обстойно изложение. То е кратко и недостатъчно може би мотивирано. Все пакъ въ него релефно е подчертано, че финансовото и икономическото положение на нашата страна изисква отсрочване и съществени облекчения на репарационното бремене, за да може да се възстановимъ, че България трѣбва да разкъса, не прѣко, а съ съдействието на голѣмитъ сили, този обръчъ, който я опасва, този духъ, който витае въ съседитъ-победители и който има много малко общо съ духа на Локarno за споразумение, за облекчение и за омекотяване на атмосферата, този довоененъ духъ, който търси на всѣка крачка не да облекчи, а да отегчи положението, боейки се да не стѣпи една малка страна на краката си, политически и стопански, и да бъде третирана наравно съ другитъ страни, както подобава въ XX вѣкъ. Ние не сме искали, ако и да сме противници на вашата политика, вътрешна, стопанска, финансова и репарационна, ако искате, съ нищо да повредимъ. Не защото желаемъ да защитимъ правителството, а защото искаме да защитимъ България (Ръкоплъскания отъ социалдемократитъ и сговориститъ) — единъ интересъ по-голѣмъ отъ интереса на правителството. Ние чувствуваме, ние разбираме, че има нужда на възъ отъ проливане на свѣтлина, отъ насочване сили, за да може да се постигне една желана отъ всички ни цель. За насъ е скѣпъ всѣки милионъ златенъ, който откътримъ отъ победителитъ, всѣко облекчение, което може да бъде направено на България. Но това не значи, че не трѣбва да има борба за по-голѣми постижения. Вие, които сте запознати какъ върви планътъ Йангъ, колко месеци трѣбваше да минатъ и какви смѣтки трѣбваше да се правятъ между германци, французи и др., разбирате, че и тамъ има източенъ пазаръ, качване и сваляне. И ако може да се види непатриотично да забивашъ кама, както се изразяваха, на правителството въ единъ тежъкъ моментъ за цѣлата страна, отъ това не трѣбва да се вади заключение, че то за себе си нѣма да разрешава единъ въпросъ, при мѣжнотинитъ, които срѣща за постигането на тая цель. То е длъжно да голи преди всичко постигането на голѣмата цель, безъ много да се интересува отъ това, доколко ще бъдатъ затвърдени неговитъ позиции и дали въ процеса на борбата нѣма да му се наложи, въ отстояване интереситъ на България, да падне и отстъпи мѣстото си на друго правителство. Защитата на общитъ интереси не изключва решението на този въпросъ въ една или друга смисълъ, не за да се прави диверсия нѣкаква, не за да се тормози, да се упражнява пресия върху общественото мнѣние въ странство, но за да изпълни правителството, което се нарича българско, своя дългъ по репарационния въпросъ, тоя дългъ, който му повелява да отстои най-добре интереситъ на България, който му подсказва, доколко може да се движи въ политиката на отстъпки и на компромиси и кога трѣбва да каже: азъ не мога по-нататъкъ, а следъ мене който дойде, да заповѣда и получи по-добри изгоди. Ако другъ получи подобни изгоди, е несъмнено, че не трѣбва да се чувствува никой накръненъ въ себе си за този успѣхъ на неговия наследникъ. Гледаме ли патриотично, а не партизански, трѣбва да бѣдемъ ради, че най-после се е отдало на едно следующе правителство да постигне единъ по-добъръ резултатъ, отколкото предшествущето.

Г. г. народни представители! Завладенъ отъ тази идея за отстояване интереситъ на България, мене не ме смущава мисълта, която толкова много трови нѣкои политики у насъ, че нѣмадо наследници и не се чертаела комбинация

нѣкаква, която да има шансове, за да даде нѣщо по-добро отъ досегашното. Вѣрно е, че този въпросъ трѣбва да измѣчва да съществува за всѣки единъ политикъ, но не помалко вѣрно е, и не само у насъ но и въ другитъ страни, че често пѣти идатъ неочаквани комбинации, че често пѣти моментитъ, които условията и събитията създаватъ, сами си носятъ решението и сами вкарватъ едни или други въ една или друга комбинация, за да върви държавниятъ корабъ напредъ. Важното за насъ, особено за насъ като социалисти, е да се движимъ все по-напредъ и по-напредъ и да отстояваме по-здравъ интереситъ на нацията, на българския народъ. Ние не се губимъ въ комбинации конкретни, но ние имаме една ориентровка, една концепция, която следваме и която намираме, че може да докара добри резултати за нашата страна. Ние обръщаме повече внимание да бѣде ориентирана българската политика къмъ идеитъ на демокрацията, на мира и на споразуменията ясно, чисто, недвусмислено, безъ колебание отколкото да се тровимъ въ комбинации. Ние знаемъ, че свѣтовното обществено мнѣние има все по-голѣма цѣна и никой въпросъ — това да бѣде ясно за всички — отъ голѣмо значение за една или друга държава не може да мине презъ Женева, ако предварително не е филтриранъ презъ общественото мнѣние. А отъ друга страна, колкото повече управлението на дадена страна е ориентирано къмъ единъ режимъ на демокрация на свобода и на законност, толкова повече това управление се ползува съ симпатитъ на свѣта и, следователно, толкова повече шансетъ то да издейства единъ сполучливъ компромисъ е по-голѣмъ. Азъ не се колебая да заявя, че има въпросъ на довѣрие между течение и течение при спогодбитъ и трансакциитъ, които ставатъ между отдѣлнитъ държави. Най-лошото е, когато държавата е гледана съ недо вѣрие, или когато спрямо нейната политика нѣма нужния кредитъ, който трѣбва да го има, за да получи постановления отъ нея въпросъ благоприятно решение. Ако Германия успѣ да наложи нѣщо поизносно за себе си и да бѣде третирана отъ бившитъ си противници не въ духа на Клемансо, не и въ духа на Поанкаре, ако искате, а все повече и повече въ духа на Бриана и на неговия курсъ, това се дължи въ не малка степенъ на онова духовно прераждане, на което бѣ способна новата германска република отъ 1918 г. насамъ. И, докогато въ насъ не се извърши едно подобно прераждане, и очистване отъ миналото и отъ онѣзи стремежи, които удрятъ отпечатъкъ на това минало, ще се намаляватъ шансоветъ ни да добиемъ значителни придобивки, колкото и да е акуратна политиката на правителството.

Г. г. народни представители! За да свърша, най-накрая азъ си позволявамъ да поставя и въпроса, който тъй много разтревожи нашето общество отъ нѣколко месеца насамъ, а именно тся за двувластническия режимъ и спогодбата, която имаше да склѣчимъ съ Югославия. Азъ отдавамъ значение на една добра спогодба по двувластническитъ имоти, както и на всѣка спогодба между насъ и Югославия, тъй като ние стоимъ на становището, като поклонници на мира поддържници на схващането, че на всѣка цена трѣбва да се направи нѣщо за подобрене отношенията между България и Югославия, било прѣко, било посредствено. Мисля, че прѣко има много малко шансове, но чрезъ посредството на други може да се направи нѣщо въ това отношение.

Какъ стои въпросътъ съ двувластнитъ имоти? Нѣма да излагамъ предъ васъ неговата история, тя е известна на всички ви. Азъ мога само да изкажа мнѣние, че по отношение на тия спорни пунктове — за създаване на една мъртва зона, както и за изкупуване имотитъ отъ двѣ граници — нашето правителство както до сега, тъй и за-напредъ, трѣбва да прояви твърдостъ. Ако е дума за нѣкой и другъ късъ имоти, които се препрѣчватъ между двѣтѣ граници, никой нѣма да изкаже противно мнѣние, че въ интереса на добросъседскитъ отношения и за избѣгване на каквито и да било недоразумения, би било предпочително най-после нашата държава да намѣри начинъ да изкупи тия имоти и да задоволи своитъ подданици. Но, ако е дума — както въ сѣщностъ е — за имотитъ на единъ значителенъ слой отъ граничното население, което нѣма друго предприятие, освенъ малкитъ късчета земи, което не се занимава съ никаква международна политика, което е чудно на шовинистични аспирации и всепѣло е погълнато въ тѣзи тежки дни отъ грижитъ за изкарване на насѣщия, то трѣбва да бѣде оставено тъй, както е било досега, ако дори не му се създадатъ по-благоприятни условия.

Г. г. народни представители! Границата е създадена по стратегични съображения — единъ принципъ, чуждъ на идеитъ на съглашенитъ и на Уилсона презъ време на

войната, едно начало неприложено към никоя държава, освен към България. Искамъ да кажа съ това, че ние и безъ туй сме ощегени чувствително, като е извършена тази несправедливостъ въ 1919 г. съ създаване на чудовищни граници, които отделятъ къщи отъ дворища, училища отъ църкви. Тъй че, да приемаме повече тежестите нито е справедливо, нито е човѣшко, при една не естествена, а изкуствена граница. Здравиятъ разумъ по-скоро би подсказалъ коригирането на тая граница, като се възстанови старото довоенно положение, тъй като нѣма никакъвъ споръ, че жителитъ на онѣзи сѣла отъ стара България, кито сѣ прехвърлени въ Сърбия, не сѣ никакви сърби, а сѣ си отъ нашъ произходъ и продължаватъ да бждатъ българи. Никой нѣма право да ни налага постъпване на българитъ. Никоя държава, по силата на никой договоръ, нѣма право да денационализира, макаръ и една частъ отъ своето население.

Ясно е, че ако се претендира да се създаде една мъртва зона, или да се отчуждатъ имотитъ на двувластнитъ, съ това се гони не толкова целта да се внесе спокойствие и редъ край граничното население, колкото да се застави това население, било да се изсели, било пъкъ да му се подсказе, че трѣбва да се чувствува като правъ сърбинъ, ако действително иска да благува на тая земя. Противъ този нечовѣшки принципъ ние трѣбва да се опълчимъ; и ние, социалиститъ, въ нашето изложение доста ясно се изказахме противъ въвеждането на единъ подобенъ режимъ. Остава това начало да бжде прокарано и поддържано, за да се постигне действително една човѣшка справедливостъ, а не да се задоволятъ само интереситъ на победителъ.

Ето защо особено днесъ, когато е събрана сръбско-българската комисия, ние можемъ да пожелаемъ тя да върши благополучно своето дѣло, безъ обаче да се увлича отъ настроения, които вредятъ на добросѣдскитъ отношения, и които, вмѣсто да спомагатъ за смечаване на атмосферата, усилватъ напрегнатостта на положението. Колкото и да е мъчно да се отстояватъ тия позиции, колкото и да е силна върата, че безъ разрешаването на голѣмия националенъ въпросъ за малцинствата въ Македония не ще може да се постигне никаква трайна спогодба, все пакъ отъ българска страна никога не трѣбва да се изпускатъ случаятъ, да се влиза въ прѣки преговори за разрешаване на недоразумения отъ всевъзможно естество — били тѣ малки, били тѣ голѣми — и да не се оставя впечатление, че България бѣга отъ прѣки преговори. Паралелно съ това не помалко важно е, да не се предприематъ работи вътре въ страната, които да оправдаватъ предъ европейското обществено мнение динъ насилнически режимъ отъ страна на която и да било балканска държава спрямо България.

Следвайки този курсъ не на овчедушие и на дезертиране, но на лоялностъ и на желание за спразумение, азъ вѣрвамъ, че каквито и да бждатъ прѣчкитъ, които се правятъ отъ отсрещната страна, колкото и да сѣ малки шансоветъ дори, че постигнатитъ спогодби на книга ще могатъ да бждатъ приложени на дѣло, България все пакъ може да има една печалба; въ очитъ на европейското обществено мнение тя ще продължава да дава доказателства, какво тя има всичкото желание, въ рамкитъ на възможното и на отстъпкитъ, да стигне до прѣки преговори за възстановяване на едни нормални отношения. А това не е безъ значение. Азъ вѣрвамъ, че когато дойдемъ до тая пунктъ, да се убеди свѣтътъ, че отъ българска страна не се правятъ прѣчки и че политиката е лоялна и не се минира съ други тайни действия, ние ще спечелимъ. Понеже всички държави държатъ за европейското обществено мнение и никой не желае да се изложи, то и диктатурата въ Сърбия, както и режимътъ въ Гърция, и всички онѣзи, които желаятъ да продължаватъ довоенния победителски режимъ, най-после ще сѣ принудени да направятъ отстъпки и да усвоятъ една политика, каквато усвои Франция спрямо Германия. (Ръкоплѣскания отъ социалдемократитъ и отъ нѣкои сговористи).

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата народния представителъ г. Никола Андреевъ.

Н. Андреевъ (р): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Тая година, въ различие отъ предходнитъ години, царското слово не съдържа съществени изявления, не съдържа онова, което по силата на чл. 133 отъ конституцията е необходимо да бжде поменато въ него. За пръвъ пътъ откакъ Демократическиятъ сговоръ управлява страната, и, бихъ могълъ да кажа, за пръвъ пътъ откакъ парламентарната практика у насъ се стреми да бжде въ съгласие съ конституционнитъ текстове, се избѣгва да се направя едно изложение на вътрешното по-

ложение на страната. По силата на цитирания конституционенъ текстъ правителството бѣше длъжно да поднесе такова царско слово, което да опише и вътрешното, а не само външното състояние на страната.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Я ми кажете къде се казва това? Четете текста на конституцията.

Н. Андреевъ (р): Азъ не очаквахъ такъвъ несполучливъ апострофъ отъ г. министра. Чл. 133 отъ конституцията казва: (Чете) „При отваряне на Събранието въ царското слово се описва положението на държавата...“

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Какво положение?

Н. Андреевъ (р): ... и се показватъ проектитъ и предложенията, които има да бждатъ внесени въ Събранието за разглеждане. Единъ голѣмъ и старъ демократъ, единъ отдавнашенъ, тридесетгодишенъ парламентаристъ, какъвто е министъръ-президентътъ г. Ляпчевъ, нѣмаше смисълъ и нѣмаше мѣсто да пита и да иска азъ да му прочета чл. 133 отъ конституцията. Направихъ това по длъжностъ, за да подкрепя мисълта си, съ която почнахъ. Когато се прави, г. министъръ-председателю, описание въ царското слово за положението на страната, нѣма да се мълчи „яко риби“, както става въ тази страна.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Ами азъ чакахъ лъвоветъ като васъ да извадятъ огненитъ си езици, за да кажатъ какво е положението.

Н. Андреевъ (р): Никога никой отъ насъ не си е приписвалъ ролята на лъвъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Васъ чакамъ.

Н. Андреевъ (р): Но навѣрно и Вие не се поставяте въ ролята на лъва, когато мълчите по този голѣмъ въпросъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Азъ не съмъ длъженъ да приказвамъ за вашитъ дертове.

Н. Андреевъ (р): Ако, обаче, правителството манкира на своето задължение, наредъ съ въпроса за външната политика, да ни занимае и съ въпроса за вътрешното състояние на държавата, за положението на нѣщата у насъ, такива, каквито сѣ, за да почерпимъ отъ тѣхъ урокъ, за да ги промѣнимъ, ако тѣ сѣ въ едно положение неизгодно и лошо; ако въобщо стара политическа истина е, че вътрешната политика е базата, стълбътъ, около който трѣбва да се застане, за да се движи успѣшно и сполучливо външната политика на държавата, непозволено е, престѣпно е правителството да мълчи по този голѣмъ въпросъ, когато то се задължава отъ конституционния текстъ, който цитирахъ, да се изкаже. Държостъа пъкъ, която усвоява самиятъ министъръ-председателъ, да възражава, какво този въпросъ — какво е положението на страната и какво трѣбва да бжде — днесъ малко интересува народното представителство, още повече потвърждава моята мисълъ, какво правителството се намира въ едно толкова трудно, толкова критично и забъркано положение, че не може да каже две думи по този въпросъ.

(Председателското мѣсто заема председателътъ)

Но правителството мълчи. Ако правителството се счита стѣснено, ако правителството разбира безизходното положение, въ което е поставена вътрешната политика на държавата и мълчи, манкира и пренебрегва да каже поне една дума за него, добра или зла, дългътъ на Парламента е по-другъ; ролята и назначението на Народното събрание сѣ свършено противни. Убеденъ съмъ, какво народното представителство отъ всички страни, отъ всички лагери ще съумѣе да намѣри възможностъ и достатъчно материалъ, съ който да обрисова и даде една картина за вътрешното състояние на страната преди всичко.

Традиция е вече, не само при разискванията по бюджета, но и при разискванията по отговора на тронното слово, да се спираме и да правимъ по-тѣсенъ или по-широкъ прегледъ на правителствената политика. При дебатитъ по отговора на тронното слово всѣкого се засѣга отъ различни страни, отъ трибуната на Народното събрание преди всичко въпросътъ за вътрешната политика. И тая година ние виждаме, че Народното събрание не следва погрѣшния пътъ, който се усвоява отъ правителството; което мълчи по вътрешната политика, а трѣгва по изпитания пътъ, по пятъ, начертанъ отъ конституцията. Това направиха всички говоривши преди мене, всички се занимаха преди всичко съ вътрешното положение на стра-

ната, като се стремѣха всѣки на своя редъ, по свое разбиране и съ свои сили, да посочи различнитѣ срѣдства за изходъ отъ това трудно положение, въ което е поставена нашата страна.

Правейки и азъ това, изпълнявайки дълга си отъ страна на радикалната група, да начертая съ нѣколко думи вътрешното положение на страната съвършено бѣгло, пестейки времето и държейки за нуждитѣ на момента, на първо мѣсто трѣбва да констатирамъ, че у насъ за пръвъ пътъ следъ войнитѣ, за пръвъ пътъ следъ междитѣ отъ 1923 г., за пръвъ пътъ отъ величайшитѣ престѣпления и ексцеси презъ 1925 г. отъ страна на конспиратори и властници тогава, за пръвъ пътъ, казвамъ, сега се създава въ нашата страна едно положение на крайна несигурностъ не само за имота на българскитѣ граждани, не само за тѣхнитѣ професии, не само за тѣхнитѣ граждански и политически свободи, но несигурностъ за най-висшето благо на земята за всѣки гражданинъ: несигурностъ за живота. Кога отъ казанитѣ години насамъ ние сме имали такива случаи на многобройни разбойнически нападения, разбойнически банди, които така смѣло, тъй дръзко, тъй жестоко да вършатъ своето злокобно, безчовѣчно дѣло? Съ изключение на единъ единственъ случай, въ началото на юлий, когато бѣше извършено нападението край село Айрене, Пловдивско, където се целѣше да се обезглавятъ не само депутати и окръжниятъ управителъ, а и членове на правителството, включително министъръ-председателя, съ изключение, казвамъ, на това единствено престѣпление, което може да бѣде разкрито отъ полицията, никое друго злодеяние на разбойническитѣ банди не бѣше разкрито, никои бандити не бѣха заловени и, следователно, не е имало възможностъ да бѣде наказанъ никой отъ тѣхъ. И нападението при Клисуга, и грабежитѣ при Ямболъ, и безчовѣчното, коварно и жестоко дѣло: избиване на сѣдитѣ при Севлиево, и чудовищното — по смѣлость и дързостъ отъ нападателитѣ и по мекушавостъ и безгрижие отъ администрация и властъ — нападение на Берковския влакъ при спирка Бокиловци, сѣ достатъчна, силна илюстрация на тая мисль, какво разбойничеството у насъ се развива, се засилва, и сигурността все повече и повече намалява и изчезва.

Какво направи правителството, за да разкрие гнѣздата на разбойницитѣ, за да намѣри тѣхнитѣ ятаци, за да залови злодейцитѣ? Всички знаемъ, че то употребѣи известни усилия, но то направи това не навреме, не така, както трѣбваше, направи го съ онѣзи органи, съ които разполагаше — висши администратори и полицейска стража — и които се проявиха като напълно некадърни. Не е достатъчно, когато бждатъ избити и ограбени български граждани, когато бжде нападатъ и обранъ цѣлъ пѣхтнически влакъ, тогава да се изпратятъ полицаи, за да гонятъ разбойницитѣ по петитѣ имъ. Не е достатъчно тогава да търсимъ ятацитѣ на тѣзи разбойници и да разкарваме населението въ нескончаеми и тежки потери, а предварително е необходимо да се направи друго нѣщо, което правителството и г. министъръ-председателъ, като министъръ на вътрешнитѣ работи, не сѣ направили. Потрѣбно е висшитѣ полицейски и административни органи да познаватъ мѣстата, да познаватъ скривалищата, тайнитѣ пѣтеки и пѣтища, да знаятъ каналитѣ на движението на разбойницитѣ, отнапредъ да изучаватъ и познаватъ лицата, които сѣ ятаци на едни или други разбойнически банди, а преди всичко потрѣбно е да имаме обученъ полицейски кадъръ, годенъ висшъ административенъ персоналъ, енергиченъ, подготвенъ, деенъ, съобразителенъ, който преди всѣко проявление на разбойническо нападение и на разбойнически банди да може да взима мѣрки и дори да предотвратява подобни престѣпления. У насъ, за съжаление, като почнете отъ висшата администрация и свършите съ последния полицейски стражаръ, полицията не е нищо друго, освенъ приютъ за гладни партизани и за приятели на близки и влиятелни властници. Трѣбва да се разбере веднѣжъ завинаги, че полицията трѣбва да престане да бжде органъ за насилие надъ мирнитѣ граждани. Трѣбва да се разбере веднѣжъ завинаги, че околнитѣ началници трѣбва да престанатъ да издекателствуватъ надъ мирни граждани, не членове на правителствената партия, които, обаче, сѣ хора на закона, на легалнитѣ борби и на редовния конституционенъ животъ въ тая страна.

Ако е нужно да приведа единъ последенъ примѣръ на издевателство отъ страна на единъ администраторъ у насъ, ще се спра на случая съ последния блямъ на кмета въ с. Неговановци, Видинска околия. Преди 6 месеца този селски кметъ бѣше бламиранъ отъ общинскитѣ съветници. На негово мѣсто се избра кметъ, пакъ сговористъ — забележете това — и единъ помощникъ, нашъ приятелъ. Но затова, защото този новонабранъ сговористски кметъ се

явява отъ съмнително естество за Видинския околийски началникъ, правовѣрниятъ представителъ на централната властъ, затова, защото мислятъ, че задъ сговористкия му етикетъ се крие единъ старъ и преданъ радикалъ или другъ опозиционенъ представителъ, затуй цѣли 6 месеца се прави всичко и отъ околийския началникъ, и отъ Министерството на вътрешнитѣ работи, за да не бжде утвърденъ неговиятъ изборъ и да не бжде установенъ на служба.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Лъжа е, че Министерството на вътрешнитѣ работи е спирало утвърждаването на този изборъ. Ще направя справка и ще видимъ.

Н. Андреевъ (р): Г. министъръ-председателю! Преди малко Вие искахте да ви чета текста на конституцията, сега ме упрѣквате въ лъжа. Моля, направете справка и ме изобличете, но не бързайте така да обвинявате.

Какво става по-нататкъ? Когато следъ 6 месеца кметътъ и помощникътъ биватъ утвърдени отъ министерството и заематъ длъжноститѣ си, става нужда да се образува потеря. Образува се такава потеря, причакватъ се разбойници, преследватъ се, не се намиратъ и впоследствие, вмѣсто да се изрази благодарностъ къмъ кмета и помощника и къмъ потераждитѣ, които тѣ сѣ събрали, върши се тѣкмо обратното: викатъ ги въ участъка, биватъ арестувани, помощникъ-кметътъ бива битъ. И всичко това става тѣкмо сега, когато трѣбва да се търси и да се има винаги подъ рѣжа съдействието и готовността, както на полицайтѣ отъ града, така и на полицайтѣ отъ селото — кметоветѣ и помощницитѣ — за да се гонятъ и залавятъ разбойницитѣ.

Така е било наистина по-рано, такава е положението и днесъ. Вмѣсто да създадемъ кадъръ отъ обучени полицаи, подготвени висши администратори, кадъръ, който да може да изпълни полицейската и административната служба така, както законитѣ у насъ разпореждатъ и както е въ цивилизованитѣ страни, у насъ се върши тѣкмо противното. И това, което става въ провинцията, това, което стана онзи день въ София, най-добре показва, че полицията у насъ служи само за орѣдие срещу всѣки, които не е угоденъ на властѣта, срещу всѣко движение, което, малко или много, може да създаде известни неприятности на властѣта, и — обратно — орѣдие, което може да бжде въ широка, сигурна и пълна услуга на ония движения или течения, които тъй или иначе се считатъ като добре настроени и разположени къмъ управляващата партия. Мисльта ми е — както това се забелязва и отъ другитѣ — за разрешената манифестация на „Родна защита“ миналата седмица; мисльта ми е за пролѣтата студенска кръвь онзи день, тогава, когато студентството отстояваше единъ голѣмъ всенароденъ идеалъ. Когато се вди голѣма народна борба за премахване на репарационнитѣ тежести, тогава полицията въ София може дори да стреля на месо, може да си позволи свободата да безчинствува и да убива или, най-малко, да наранява, да пролива кръвь, но тогава, когато трѣбва да се гонятъ разбойници, да се взематъ предварителни мѣрки, да се изследватъ условията въ мѣстността, където ще трѣбва да се преследватъ разбойницитѣ, за да могатъ да бждатъ заловени, тогава полицията се явява напълно некадърна.

Г. г. народни представители! Дотогава, докогато този полицейски кадъръ не бжде подобренъ; докогава, докогато полицията не престане да бжде партизански инструментъ, инструментъ на насилие срещу опозиционнитѣ партии, стоещи на почвата на конституцията и на законитѣ у насъ; докогава, докогато не се създаде полиция, на която да се гарантира stabilitetъ и сигурностъ въ службата, като я направимъ независима отъ партизански влияния и назначения; докогава, докогато не трѣгнемъ по пѣтя, по който сѣ трѣгнало и вървятъ цивилизованитѣ народи въ организиране на тѣхната полицейска служба, — докогава полицията у насъ нѣма да може да бжде на своята висота, нѣма да може да изпълни елементарнитѣ си длъжности — да гарантира не само свободата и правата, но и имота и живота на българското гражданство.

На второ мѣсто, това, което особено рѣзко бие въ очи презъ последнитѣ години, па и презъ периода отъ миналата година досега, то е засилващата се корупция у насъ. Корупцията все повече и повече се задълбочава и разширява въ нашия общественъ животъ. Не сѣ вече само секретаръ-бирничитѣ, които вършатъ злоупотрѣбления съ обществени срѣдства при изпълнение на своята служба. Не сѣ вече само отдѣлни единици, които се провиняватъ въ изкористване на службата и въ злоупотрѣбление съ сумитѣ, съ които разполагатъ, като длъжностни лица. Днесъ ние виждаме едно повсемѣстно проявление на корупцията. Обществениятъ моралъ, моралътъ на общественитѣ служ-

жители все повече и повече пада. Днес ние виждаме корупцията да се проявява и въ областта на пощитѣ и телеграфитѣ, и въ областта на Министерството на земледѣието, и въ низшия сѣдебенъ персоналъ, и въ поконитѣ на Св. синодъ.

Министъръ Д. Христовъ: Кажете какво има въ Министерството на земледѣието?

Н. Андреевъ (р): Бждете спокойни. Азъ ще посоча данни, за Ваше удоволствие.

Министъръ Д. Христовъ: Заради това ли, защото до сега имаме за 100 милиона контрабанда по горитѣ и азъ я унищожихъ, затуй ли има корупция! Дайте данни, дайте факти! Какво е това нѣщо? Занаятчийска, еснафска корупция! Азъ искамъ да чуя фактитѣ.

Н. Андреевъ (р): Азъ ще Ви дамъ примѣри сега. Какъ се обяснява това разширение, това задълбочаване на корупцията въ нашия общественъ животъ? Какъ можемъ да разберемъ, защо това злокачествено явление у насъ все по-често се повтаря? Обяснява се съ покровителството, съ съдействието отъ страна на управници и приближени до управляващата партия властици, съ слабия контролъ, който се упражнява надъ престѣпността, съ недостатъчната и несвоевременна наказателна пресия. Но главно то се обяснява съ постояннитѣ партизански холатайства и влияния, които упражняватъ малки и голѣми властици и предъ министри, за да могатъ да спасятъ единъ или другъ провинилъ се чиновникъ, едно или друго провинено длъжностно лице, да го възстановятъ отново на служба — и забележете, пакъ на отчетническа служба — вмѣсто да оставятъ да бѣде то по надлежния редъ изправено предъ сѣда, за да отговаря за дѣлата си. Ще ви дамъ само нѣколко примѣри, за да не бѣда отегчителенъ.

Прави се ревизия на единъ домакинъ на болница и се отстранява отъ длъжността, обаче следъ това се назначава на друга отчетническа длъжностъ въ столицата. Следъ известно време, за голѣмо учудване на финансовия инспекторъ, отстранения го намиратъ въ друго депо пакъ на отчетническа длъжностъ.

Миналата година, г. министъръ-председателю, провадийскиятъ околийски началникъ, осѣденъ отъ Софийския окръженъ сѣдъ на две години и четири месеци затворъ за злоупотребление на 60.000 л., бива повишенъ въ окръженъ полицейски инспекторъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Кой е той?

Н. Андреевъ (р): Това писа и в. „Миръ“.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Може да е писалъ, но азъ преди всичко въ Провадия нѣмамъ околийски началникъ отъ една-две години.

Н. Андреевъ (р): Директорътъ на подвижната земледѣлска катедра въ Хасково за редица престѣпления е уволненъ съ заповѣдъ отъ г. министъръ Христовъ отъ 7 май 1928 г.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Кажи името на околийския началникъ!

Н. Андреевъ (р): Мога ли да зная имената на Вашитѣ околийски началници?

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: И тази добра: говори за престѣпления, а не знае имената! Когато говоришъ за престѣпления, най-малко трѣбва да знаешъ имената на хората.

Н. Андреевъ (р): Азъ не зная имената, но Ви цитирамъ кои длъжностни лица сѣ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Вие имате езикъ, за който се казва: слама. Бждете аргументиранъ.

Н. Андреевъ (р): Директорътъ на подвижната земледѣлска катедра въ Хасково затова, че е извършилъ редица престѣпления, съ заповѣдъ отъ 7 май 1928 г. е уволненъ.

Министъръ Д. Христовъ: Откъде черпите тия сведения?

Н. Андреевъ (р): Следъ нѣколко дена г. министърътъ отмѣнява своята заповѣдъ и следъ това го уволнява не

вече поради престѣпления, а по подаване оставка. Вие разбирате каква е разликата.

Министъръ Д. Христовъ: Откъде черпите сведенията си?

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Сигурно отъ нѣкой кандидатъ.

Министъръ Д. Христовъ: Азъ заявявамъ, че господина, когото съмъ уволнилъ, не съмъ го назначавалъ. Чуите какво Ви казвамъ.

Н. Андреевъ (р): Зная, че не сте го назначили. Не ме чувате какво казвамъ. Уволнявате го най-напредъ заради това, че е извършилъ престѣпление, а на 21 май 1928 г. отмѣнявате заповѣдта си и го уволнявате по „собствено негово желание“.

Министъръ Д. Христовъ: Той не е на служба, той е уволненъ. Ако утре ми покажете, че той е на служба, азъ ще го уволня. Кой писалъ? Вестникъ „Миръ“! В. „Миръ“ не е „Държавенъ вестникъ“.

Н. Андреевъ (р): Истината, действителността е тази, която азъ Ви казвамъ, и Вие не я отричате.

Министъръ Д. Христовъ: Вие тогава лъжете, Вие фалшифицирате истината.

Н. Андреевъ (р): Азъ не лъжа, а Вие се правите на глухъ.

Министъръ Д. Христовъ: Азъ Ви заявявамъ, че господинътъ не е чиновникъ въ Министерството на земледѣието.

Н. Андреевъ (р): Истината е тази, че Вие най-напредъ го уволнявате съ заповѣдъ поради престѣпностъ, а после отмѣнявате тази заповѣдъ и го уволнявате по „собствено негово желание“.

Министъръ Д. Христовъ: Елате въ министерството и ще видите, че не е назначаванъ.

Н. Андреевъ (р): Вие не го уволнявате като престѣпникъ, а по собствено негово желание. Вие искате да прикриете престѣпленията му, за да не носи отговорностъ, за да бѣде той, тъй да се каже, административно амнистиранъ отъ Васъ. Това е разликата между едното и другото уволнение. Защо не възражавате за тази разлика?

Министъръ Д. Христовъ: Този господинъ не е чиновникъ по моето министерство. Той е уволненъ — свършена работа!

Н. Андреевъ (р): Да ви кажа ли това, което става въ Земледѣлската банка, въ върховетѣ на управлението на Земледѣлската банка, това, за което писа в. „Банковъ гласъ“, а именно: за главния инспекторъ при банката Тома П. Стояновъ, за ревизора при сѣщата банка Ал. Божиновъ, за началника на Неврокопския клонъ Петко Тара-лежковъ, който едновременно, бидейки началникъ на банковия клонъ, е билъ председателъ на мѣстната тютюнева кооперация, използвалъ нейния кредитъ, вършилъ търговия, лихварство? Съставенъ имъ е обвинителенъ актъ и сѣ изпратени отъ прокурора да отговарятъ предъ сѣда. Вие, г. министри, какво сторихте предварително, за да се извърши едно сѣдебно дирене, нормално, спокойно, за престѣпленията на тѣзи хора? Отстранихте ли ги отъ длъжностъ?

Министъръ Д. Христовъ: Отговорътъ е следниятъ: Земледѣлската банка е автономно учреждение.

Н. Андреевъ (р): А, bravo! И това било отговоръ!

Министъръ Д. Христовъ: Има законъ за тази работа. Иначе, ще бѣда болшевикъ, ако действамъ, както ме карате, мимо закона. Земледѣлската банка има свой законъ, по който се управлява. Ако господата, които сѣ се провинили, сѣ теглени отъ прокурора предъ сѣда, ще отговарятъ. Вие можете ли да кажете, че ги протезирамъ? Нито азъ ги протезирамъ — защото нѣмамъ право — нито пъкъ централното управление на банката ги е протезирало. Следователно, това, което казвате, сѣ измислици на хора, които иматъ дертове помежду си.

Н. Андреев (р): Касиерът на телеграфо-пощенското училище Цвѣтанъ Миладиновъ въ 1923 г. бива осъденъ, но и досега, 1929 г., не е въ затвора.

Ето такива сѣ нашия процесуални, съдебни правила; такива сѣ нашия порядки, такива сѣ влиянията и въздействията, които се упражняватъ на управлението отъ различни страни и лица, за да не може да се създаде действително единъ строгъ контролъ, единъ действителенъ надзоръ, едно своевременно възмездие чрезъ отстранение и наказание на престѣпнитѣ длъжностни лица у насъ, за да може по такъвъ начинъ постепенно, ако не наведнѣжъ и радикално, да се изкорени корупцията въ нашия общественъ животъ, а не все повече да се разширява и задълбочава.

Секретарътъ на Софийския апелативенъ съдъ . . .

Министъръ Д. Христовъ: Отъ 2.000 чиновника въ моето министерство цитирате двама души. Хайде, да кажемъ, че сѣ провинени. Може ли отъ сламка да направите гредъ, отъ мухага — камила?

Н. Андреев (р): Ще Ви дамъ още имена.

Министъръ Д. Христовъ: Хайде, кажете ги, че имамъ по-важна работа.

Н. Андреев (р): Секретарътъ на Софийския апелативенъ съдъ Иванъ Ангеловъ бива ревизиранъ презъ 1927 г., г. министърътъ подписва заповѣдъ за неговото уволнение, обаче отъ Министерството на финанситѣ, по телефона или по другъ пѣтъ, неофициално се казва: „Почакайте сѣ тази заповѣдъ, не бива да се изпълнява“. И този секретаръ на Софийския апелативенъ съдъ, макаръ и начетенъ за злоупотрѣбление, още стои на длъжностъ. Това не е ли покровителствуване престѣпността; това не е ли проявление на милостъ къмъ престѣпниците по начинъ и пѣтъ, непозволенъ отъ законитѣ?

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Вие знаете ли какво значи „начетенъ“? Кой ли чиновникъ не е билъ начетенъ!

Министъръ Д. Христовъ: Нѣкой може да бѣде начетенъ, но да нѣма умисълъ и користъ. (Къмъ Н. Андреевъ) Още не сте разбрали тия нѣща.

Н. Андреев (р): Жена му донася паритѣ, вложени въ банки, следъ като финансовиятъ инспекторъ констатира злоупотрѣблението. „Начетенъ“ на български езикъ значи кражба, хайдутлукъ, корупция.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Това ли значи „начетенъ“?

Н. Андреев (р): „Начетенъ“ значи кражба.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: „Начетенъ“ значи кражба! Вие адвокатъ ли сте? Съжалявамъ Ви!

Н. Андреев (р): Азъ не се побояхъ отъ слабата бележка, която ми писа г. министърътъ на правосъдието тѣгостъ за разликата между „помилване“ и „амнистия“, а отъ Васъ, който не сте юристъ, по-малко ще се стѣсня.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Вие сте смѣлъ!

Н. Андреевъ: Г. министърътъ на земледѣлието иска да му дамъ още нѣколко примѣри за злоупотрѣблениа въ неговото ведомство.

Министъръ Д. Христовъ: Шомъ говорите за корупция, трѣбва калабалькъ примѣри да дадете.

Н. Андреев (р): Уличенъ е единъ лесничей въ беззаконие и съдебната власть, следъ направеното следствие, го пушна на свобода срещу 200 хиляди лева гаранция.

Министъръ Д. Христовъ: За доспатския лесничей ли искате да кажете?

Н. Андреев (р): Преди единъ месецъ финансовиятъ инспекторъ начита бившия якорудски лесничей сѣ 1.650.000 л. Въмѣсто тѣзи тъмни герои, които не вършатъ злоупотрѣблениа, а сѣ само „начетени“ — каквато нова теза се изнася и защитава сега тукъ отъ висотата на министър-президентския постъ — да бѣждатъ уволнени и по-скоро сѣдени, какво става?

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: „Начетенъ“ не значи „кражба“. Разберете го!

Н. Андреев (р): Първиятъ е назначенъ за началникъ на секция и командированъ на работа въ министерството, а вториятъ, казватъ, е назначенъ за лесничей въ Враца.

Министъръ Д. Христовъ: Ето Ви моя отговоръ: господниътъ, който е назначенъ за лесничей въ Враца, преди да се получи това известие отъ горската власть, е уволненъ. Прочее, той не е лесничей.

Н. Андреев (р): Азъ казахъ това като примѣръ.

Министъръ Д. Христовъ: Ама какви сѣ Вашитѣ примѣри? Вие казвате, че ние държимъ хора, които сѣ извършили злоупотрѣблениа. Той е уволненъ вече. Какво искате повече отъ това?

Колкото се отнася до доспатския лесничей, ние констатираме, че нѣма злоупотрѣбление, и той е само начетенъ. „Ама защо го оставяте тамъ?!“ — Господине! Вие искате отъ менъ да залесявамъ. Азъ имамъ хора, които трѣбва да впрегна въ работа — затова го оставямъ. Това не е злоупотрѣбление.

Н. Андреев (р): Ето една власть . . .

Министъръ Д. Христовъ: Ето една власть, която си разбира работата.

Н. Андреев (р): Една власть, която може да дава своето покровителство на престѣпността, която може така да манкира на своята длъжностъ да корени корупцията у насъ и която разполага съ политически и административенъ кадъръ, какъвто е този, който имаме сега; една власть, която се проявява като напълно некадърна, не може да се таксува другояче, освенъ като власть и управление неджгаво и негодно да изпълнява основнитѣ функции на държавния животъ. Власть, която не може да отговори на първото си предназначение — да осигури мира и реда въ държавата — власть, която не може да корени корупцията, а напротивъ, съ своето покровителство я поощрява и разширява, такава власть, трѣбва да се признае отъ самата нея, е власть въ пълненъ фалитъ, дори въ банкрутъ въ вътрешно отношение и такава власть, създавайки положението окаяно и злощастно вътре за народа и държавата и за престижа на вънъ, трѣбва чакъ по-скоро да напусне своето мѣсто и да даде възможностъ да се даде на страната ново управление.

Министъръ Д. Христовъ: Затова ли сегашната власть е паднала и се е унижила, защото въ Ломска околия имате единъ голѣмъ стопански подеъмъ въ селското население? Затова ли трѣбва да паднемъ отъ власть? Нещастници такива!

Н. Андреев (р): За пръвъ пѣтъ чувамъ и азъ, и вие, г. г. народни представители, сѣ такава горещина министърътъ на земледѣлието да защитава администрацията у насъ и странично, косвено — полицията. А за Ломско смѣшно е да се говори за подеъмъ, и тамъ има беднота и стопански застои.

Искамъ да се спра на друга една проява въ нашия общественъ животъ, която е най-важната, може би, която доминира надъ всички други, надъ несигурността, която царя у насъ и надъ корупцията; това е стопанската криза, която върлува въ нашата страна, стопанска криза, която отдавна се е превърнала въ хроническа за нашата държава и за нашия народъ, стопанска криза, която все повече и повече се изостря и която добива вече единъ застрашителенъ характеръ, взема единъ опасенъ размѣръ, единъ темпъ на развитие, който не спира и който обрича народа, особено неговитѣ слаби сръди, слабоимогнитѣ обществени слоеве, на изграждане, на погибель.

Г. министър-председателъ, върненъ на своя оптимизъмъ, на своята природа, върненъ на своитѣ нерви, ще кажа, и на своята възраст може би — сѣ това мога да си обясня думитѣ му (Смѣхъ всрѣдъ говорителитѣ) — ни казва, че кризата не би била тѣй остра, толкова опасна и застрашаваща нашия общественъ животъ, ако българската майка раждаше по-малко деца.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Това не съмъ казалъ; азъ съмъ казалъ обратното.

Х. Силяновъ (д. сг): Въ речта му е казано, че размножаването на населението е едно богатство за България, и по-нататкъ сѣ запитва: не произлиза ли кризата отъ това

богатство? Думиът на г. министър-председателя значатъ, че производството е по-малко, не е увеличено пропорционално съ увеличението на населението и съ увеличението на културният му нужди. Това е мисълта му. Снощи я изкриви в „Знаме“, сега я изкривява г. Андреев. Вземете да прочетете цѣлата речъ и ще видите, че е така.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Азъ съмъ защитавалъ тукъ закона за народното здраве, кѣдето за онзи, който иска да спре размножаването на населението, се предвиждатъ строги санкции и наказания. Кому приказватъ! Нали е срамътъ да правите такива извѣрствания. Хайде де!

Н. Андреевъ (р): Вмѣсто да се казва „кибритъ“, казва се „драсни-пални клечица“. Вчера, обаче, г. министър-председателятъ каза: „Затова, защото търговците сж закупили много стоки, затова, защото зимницата не стана, затуй кризата върви съ тая острота и съ този силенъ темпъ“. Това е едно такова малко, такова кратко обяснение на причинитѣ, които създаватъ кризата у насъ и сж я превърнали на хроническа криза!

Министър-председател А. Ляпчевъ: Кѣде е кризата? Въ кредита. Хората не могатъ да плащатъ съ стоки.

Н. Андреевъ (р): Г. министър-председателятъ ни каза: „Какво се смущавате отъ това, което става у насъ? Ами я вижте какво става отатъкъ, презъ океана“. Единъ мигновъ ударъ на Нью-Йоркската борса г. Ляпчевъ иска да го идентифицира съ продължаващата се 10 години криза у насъ, все повече и повече засилваща и изостряща се. Може ли така да се говори? Бива ли така да се обясняватъ нѣщата? Може ли по тоя начинъ да се мижи и мълчи, . . .

Министър-председател А. Ляпчевъ: Иди сега му разправяй!

Н. Андреевъ (р): . . . безъ да се полагатъ грижи за подобрене поминѣка на този народъ и за подобрене икономическия животъ на тая страна? А че действително стопанската криза у насъ все повече и повече се разраства, че се изостря твърде много, това най-добре ни показватъ ония явления, на които азъ сега ще се спра.

Много пѣти отъ тукъ, отъ министерската маса, ни е обяснявано, че скѣпотията сѣществуватъ навредъ въ свѣта, че за нея сѣществуватъ мирови причини, общи причини. Вѣрно е, че скѣпотията сѣществуватъ навредъ, че за нея сѣществуватъ мирови причини, че тя върлува навсѣкѣде; вѣрно е може би, че въ България животътъ е сравнително по-евтинъ, отколкото е въ Франция, Швейцария и другаде въ свѣта, но вѣрно е, че въ Франция, Швейцария и другаде скѣпотията, индексътъ на поскупването на ценитѣ на продуктитѣ, индексътъ на поскупването на живота не върви съ този темпъ, съ който върви у насъ.

За да направимъ сравнение какъ се развива скѣпотията другаде и у насъ, трѣбва да видимъ какви сж били тамъ ценитѣ на продуктитѣ преди войната и днесъ, какви сж били тѣ преди войната и днесъ у насъ, и да видимъ степента на поскупването тамъ съответствува ли на онова поскупване, което се регистрира у насъ всѣки месецъ, всѣки день. Тогава ще се убедите, че скѣпотията у насъ върви кресчендо, така, както никѣде другаде въ свѣта, както въ никоя друга държава. У насъ индексътъ на поскупването презъ 1927 г. е билъ 2.800; презъ м. октомврий 1928 г. — 3.129, а презъ м. октомврий 1929 г. — 3.174, споредъ сведенията, които дава Българската народна банка. Сиречъ, за една година само имаме едно увеличение съ 50 пункта, което прави около 2%. И това е за продуктитѣ отъ растителенъ и отъ животински произходъ, както и за горивнитѣ материали.

Стачкитѣ, които се регистрираха у насъ презъ изтичащата година, сжщо така сж единъ сигуренъ признакъ за болезненото и ненормално положение въ отношенията между труда и капитала у насъ, за тежкитѣ икономически условия, въ които сж поставени хората на труда, работниците въ случая. Счита се въ срѣдата на правителството, че регулирането на конфликтитѣ между труда и капитала трѣбва да се остави на добрата воля на договорящитѣ страни. На г. министър-председателя бѣха приписани извѣщения, какво за него стапки не сѣществуватъ. Така поне бѣше предадено въ първитѣ дни, когато стачкитѣ започнаха да се обявяватъ въ тютюневитѣ складове и другитѣ фабрични заведения у насъ. Следва се на дѣло една политика на изоставяне нѣщата сами да се редятъ, сами да се коригиратъ.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Ако не бѣше министър-председателъ, хасковскитѣ тютюно-работници не щѣха да получатъ това, което получиха.

Н. Андреевъ (р): Прѣзъ цѣлото време, когато въ България върлуваха стачкитѣ и все повече и повече се разразваха, г. министърътъ на търговията прекарваше времето си въ чужбина, за да извършва друга държавна служба, и не намѣри нито поводъ, нито време, за да си дойде дори къмъ края на стачкитѣ.

К. Николовъ (д. сг): Като е извършвалъ друга служба, какъ ще дойде?

Н. Андреевъ (р): Това най-добре иде да потвърди моята мисълъ, че действително у насъ отъ страна на управлението не се счита, че държавата има и стопански задачи, и социални цели, които трѣбва да преследва и да разрешава, а всичко се оставя да си върви свободно по своя собственъ пѣтъ. Схваща се, очевидно, какво държавата трѣбва да остане и да бѣде само единъ полицейски органъ, че държавата може да се счита като една полицейска единица, която, впрочемъ, не може да изпълни и ролята на пазителъ на имота и на живота на гражданитѣ у насъ. Забравя се, че съвременната, демократично устроена, нова държава има и икономически, и социални задачи, че държавата представлява отъ себе си и една икономическа и социална единица, която има социална целъ и значение. Социалната политика, която се провежда у насъ, е въ своя зародишъ, е само на книга, а на дѣло тя не осѣществява ония начинания, ония реформи, които сж установени по нашитѣ закони, за да изпълнятъ своето предназначение въ покровителство и защита на слабитѣ производителни слоеве въ нашата страна.

(Председателското мѣсто се заема отъ подпредседателя В. Димчевъ)

За да се изтъкнатъ още по-силно признацитѣ за стопанската криза у насъ, ще кажа две думи и за многобройнитѣ фалити, които се регистрираха напоследѣкъ. Нѣма градъ въ страната, кѣдето голѣми, заможни и изпитани търговски фирми да не се обявяватъ въ фалитъ. Наредъ съ всички други пакостни последици за вътрешния животъ отъ тия фалити, сѣществуватъ и друга една голѣма опасностъ за подбиване на търговския кредитъ въ българското стопанство, на българскитѣ търговци, на българския народъ предъ чуждия свѣтъ, предъ чуждитѣ кредитори.

Търговскиятъ балансъ, който за последнитѣ 8 месеца отъ тая година отбелязва единъ минусъ отъ 1 милиардъ и 700 милиона лева, сжщо така много добре показва, че ние вървимъ все повече и повече къмъ обединяване, къмъ стопанско изтощаване, къмъ повече задължения спрямо чужбина заедно съ това къмъ едно постепенно и сигурно застрашаване курса на българския левъ.

Едно правителство, което оставя нѣщата да вървятъ по своя пѣтъ, което съ своята съвременна и разумна намѣса, съ своята вътрешна политика на стопански и социални грижи, на стопански и социални реформи, чрезъ своето законодателство и своята администрация не се притичва на помощъ за облекчаване поминѣка на народа, за подобрене условията на икономическия животъ у насъ, очевидно, върши една политика лоша въ стопанско отношение, подготвя едно грозно бѣдеще за нашия народъ и го обрича, трѣбва да кажа изрично, на сигурно израждане.

Минавайки съ пренебрежение това вътрешно състояние на нѣщата у насъ, забравяйки или нежелаейки въ тронното слово да каже дума за вътрешното положение, правителството, обаче, дава известни краски, известна характеристика на нашата външна политика и на състоянието на отношенията на нашата държава спрямо близки и далечни държави. Въ това отношение правителството смѣта, че съ известно основание може да каже, че сѣществуватъ добри отношения между българската държава и близкитѣ съседни и по-далечни държави, че сѣществуватъ добри надежди за справедливи облекчения по отношение на репарациитѣ — за тѣхъ се прави алузия. Азъ си поставямъ за задача, кратко и бързо, да направя прегледъ на отношенията на нашата държава съ съседнитѣ държави, за да видимъ доколко наистина, и съ каква цена главно, ние сме могли да стигнемъ до тия добри отношения — „добри“ въ двойни кавички. Защото, споредъ мене, не само че нѣмаме добри отношения на нашата държава съ съседнитѣ държави, но ние сме въ аномални отношения спрямо тѣхъ, което само не може да се таксува като критическо.

Съ Турция ние имаме сключенъ единъ договоръ за трайно и вѣчно приятелство. Европейска Турция има въ своитѣ предѣли 55 хиляди души българи. Тая Турция,

обаче, която склучи съ насъ тоя договоръ, направи всичко възможно, за да изгони българитѣ отъ Лозенградско, да се заграватъ тѣхнитѣ имоти и се настаняватъ на тѣхно мѣсто турскитѣ арнаути изъ Македония. Въ края на краищата, презъ декемврий миналата година епископъ Никодимъ, одринскитѣ български епископъ, който 40 години носи духовно звание, който 20 години пребивава като епископъ въ Одринската епархия, биде интерниранъ, биде изгоненъ въ Цариградъ и биде лишенъ отъ възможността да изпълнява своята служба като архиерей. Благодарение на едно или друго застъпничество, той можа да се върне къмъ Велигденъ тази година въ своята епархия, но съ изричното запрещение нито да се носи като архиерей, нито да изпълнява религиозна служба като духовно лице въ българскитѣ черкви въ Одринъ.

Ето добритѣ отношения, ето нормалнитѣ отношения, които съществуватъ между България и Турция, въ които имаме договоръ за трайно и вѣчно приятелство.

Съ Гръцката република какви сѫ нашитѣ отношения? Въ предѣлитѣ на тая държава, въ Македония подъ гръцка властъ, има не по-малко отъ 200.000 души българи. Правителството на Демократическия сговоръ, съ цената на конвенцията за доброволното изселване, която се склучи, съдействува и допринесе да се разреждатъ чувствително компакнтитѣ български маси въ тия предѣли.

И когато се даде представителство на еврейскитѣ малцинства, на мюсюлманскитѣ малцинства въ новоучредения сенатъ на гръцката република, на тия компактни български маси, не напълно изселили се и значително запазени въ Костурско, въ Леринско, въ Воденско, се отрича правото на представителство, като български малцинства, въ гръцкия сенатъ. А сѣщото това гръцко правителство, сѣщата гръцка република, малко преди това бѣше признала българскитѣ малцинства и по свой починъ бѣше създала единъ своеобразенъ абecedаръ, единъ букваръ за обучение на българскитѣ малцинства.

По-нататкъ. Ние имаме постановлението на чл. 48 отъ Ньойския договоръ, който задължава гръцката държава да предостави свободенъ териториаленъ изходъ на България на Бѣлото море. Но нѣколко пѣти вече рѣководителъ на външната политика на Гърция министъръ Венизелосъ категорично и ясно подчертава, какво и дума не може да става, и въпросъ не може да се отваря за даване териториаленъ изходъ на българската държава на Бѣлото море. „Това е — каже — нѣщо, което е вече забравено, това е нѣщо, за което не може да се разисква. Вие сте свободни да отидете тамъ, въ Солунското пристанище тѣй, както сърбитѣ иматъ право на дебуше въ сѣщото пристанище“.

И това става не само отъ днешния рѣководителъ на гръцката политика, не само отъ г. Венизелосъ; това сващане и разбиране се следва отъ цѣла Гърция, като почнете отъ министъръ-председателя на гръцката република и свършете до водача на роялистската партия, Цалдарисъ, който въ едно интервю напоследкъ, пакъ предъ гръцката преса, бѣше подчерталъ сѣщото сващане и сѣщото разбиране по отношение правото на България да има териториаленъ излазъ на Егейско море.

Ето, следователно, какви сѫ отношенията ни — едва търпими — и съ гръцкото правителство, съ гръцката република.

Какви сѫ нашитѣ отношения съ Ромъния, оная Ромъния, въ която има 400 хиляди души българско население, безъ да влиза въ това число българското население отъ Бесарабия, което наброява до 200 хиляди души? Онзи денъ правителството на цариститѣ, заедно съ министъръ-председателя, празнува една година, откакто е дошло на властъ. 30 хиляди души селяни дошли пеша, за да празнуватъ тържеството на новата властъ, на нейната едногодишнина. И тамъ между другото сѫ били произнесени речи отъ министъръ-президента и отъ други видни личности на управляващата партия, въ които се изтъквало, че между другитѣ голѣми реформи на новото правителство на Ромъния било осигуряването свободата на вѣрата и другитѣ права на малцинствата. А въ действителностъ какво става? Става това, което ние всички всѣки денъ четемъ, всѣки денъ научаваме и отдавна знаемъ и помнимъ. Законътъ за земитѣ, съ който се ограби собствеността на българското население тамъ, още не е отмѣненъ; постоянната ангария все още се следва; побоищата и убийствата надъ българското население отъ куцовласи и отъ други елементи продължаватъ. Съобщава се напоследкъ за едно голѣмо оголване на българското население тамъ съ едно лихварство, нечуту и невидено никжде въ свѣта, съ единъ процентъ до хиляда на сто и т. н. Такова е положението, въ което е поставено българското население въ предѣлитѣ на ромънската държава.

Но, независимо отъ всичко това, ние знаемъ, че преговоритѣ за вдигане сѣквестъра надъ имотитѣ на българскитѣ подданици въ Ромъния и до днесъ не дадоха никакви резултати и не сѫ започнати, следъ като сѫ прекратени отъ нѣколко години насамъ. И когато всичко това е така, намъ ни се казва въ тронното слово, че отношенията ни съ сѣседнитѣ държави сѫ добри. Органътъ на либералната партия „Витоорулъ“ отъ 29 септемврий т. г. казва: (Чете) „Рѣководнитѣ комитетѣ на г. г. колониститѣ куцовласи е отправилъ до преса, министри, шефове на партии, регентство и дори до кралица Мария единъ позивъ, въ който е написано дословно следното: „Да престане, докато е още време, гонението срещу насъ, защото ние, ако не сме една интелектуална сила, която съ перо да застава правителството да направи това, можемъ много лесно да го направимъ да разбере съ револвера. Ако не бждемъ чути и разбрани сега, когато още молимъ, ще знаемъ да отстранимъ отъ кормилото на Ромъния предателитѣ на отечеството“.

А въ позива на македоно-ромънитѣ студенти се казва дословно следното: (Чете) „Оставете да се прояви инстинктътъ за съхранение. Удрятъ решително българската иридента, която се прикрива задъ тенденциозното глѣкуване на ромънскитѣ закони. Изтрѣбете, премахнете при нужда мрачнитѣ личности, послушнитѣ инструменти на българската иридента. Не се отказвайте отъ миналото си, не правете рода ни за срамъ и укоръ. Ние сме съ васъ“.

Ето какъ млада, интелигентна Ромъния, въ лицето на нейнитѣ студенти, схваща политиката, която трѣбва да се следва спрямо българската народностъ въ предѣлитѣ на ромънската държава — политика на изтрѣбление и унищожение. Едно правителство като това, което днесъ управлява ромънската държава, което може да търпи подобни агитации, което може да толерира подобни подстрекателства, което дава възможностъ на проявления на такива акции и предизвикателства, разбира се, че въ никой случай не може да се таксува, като правителство, което държи за своя демократиченъ етикетъ, като правителство, което цени и скѣпи своя международенъ авторитетъ, и въ никой случай не може да се счита като правителство, което се стреми да поддържа и да осъществява едни добри отношения спрямо българската държава.

Н. Пждаревъ (д. сг): Тия позиви и протести сѫ противъ действията и политиката на ромънското правителство.

Н. Андреевъ (р): А азъ казвамъ, г. Пждаревъ, че ромънското правителство, щомъ може да търпи и да толерира такива агитации и подстрекателства, не създава условия за добри отношения.

Какво е поведението на Югославия спрямо нашата държава? Какво е поведението на Югославия спрямо българщината въ нейнитѣ предѣли? Въ Югославия, която има повече отъ 1 милионъ българи, както въ заегитѣ краища отъ стара България, така и въ българска Македония, присвоена отъ 1913 г. насамъ, всичко това става — въ сравнение съ това, което въ това отношение се върши въ Турция, въ Гърция и въ Ромъния, — въ многократно по-голѣми размѣри. Тамъ и поменъ не може да става за български училища. Тамъ и дума не може да се отвори за българско свещеничество и за български черкви. Тамъ българската книга и българската преса, както знаете, се счита за държавна измѣна, за престѣпление по закона за защита на държавата. И когато съ другитѣ държави, съ Гърция, съ Ромъния се разисква и може да имаме известни надежди по отношение на българщината и разчитаме на известни постижения по отношение на малцинствата ни, въ Югославия и дума не може да става за таквава разбирателство и за постижения въ тая посока.

Органитѣ на македонската емиграция изнесоха, какво само въ Скопския затворъ има повече отъ 200—300 политически затворници българи. Органитѣ на македонската емиграция изнесоха примѣри, дадоха данни, какъ българскитѣ тамъ, съпруги на бѣжанци изъ ония краища, съ живи маже, биватъ заставяни да се вѣнчаватъ за сърби и за сръбски колонисти подъ благословията на скопския владика. Това, което става презъ лѣтото и есенята, което продължаваше доскоро по нашата западна граница въ старитѣ предѣли — всѣкидневнитѣ убийства на българитѣ-двувластници, сѣщо така показва и потвърждава, че действително ние нѣмаме никакви добри отношения съ Югославия, че не сме въ нормални отношения съ нея, или че по-право имаме такива „нормални“ отношения, както казахъ и одева, които едвали не могатъ да се таксуватъ като критически отношения. Днесъ се водятъ едни преговори за една неутрална зона отъ 10 километра, което значи мъртва зона, едно нахърнение и загубване на българския суверенитетъ надъ тая зона. Днесъ се водятъ пре-

говори тукъ, въ София, отъ една смѣсена сръбско-българска комисија за двуластническитѣ имоти. Нека се надѣваме, че поне изходѣтъ отъ тия преговори нѣма да бѣде толкова злощастенъ за българския народъ и за двуластницитѣ, че нѣма да има толкова лоши последици за българската политика въобще.

Колчемъ се заговори тукъ, въ Народното събрание, за защита на българщината, всѣкога ни се е отговаряло, че правителството прави нѣщо въ тая посока, но никога конкретно намъ не се посочи какво собствено правителствено предприемѣ, за да защити българското племе било въ Гърция, било въ Турция, било въ Ромъния, било въ Югославия, въ тия държави, кждето малцинствата, както казахъ, представляватъ отъ себе си компактни български маси. Едва напоследѣкъ, въ последната сесия на Обществото на народитѣ, нашиятъ министъръ на външнитѣ работи съ една ерудиция, съ една вещина, съ данни нарѣкка за пръвъ пътъ издигна гласъ въ защита на българщината въ съседнитѣ ни държави. Това е наша длъжностъ да го признаемъ. Но, за съжаление, трѣбва да го признаемъ като едно дѣло, като единъ актъ въ защита на българскитѣ малцинства, подетъ, проявенъ твърде късно, а и за неговия ефектъ и резултатъ ние сме скептици, че може да бѣде поне задоволителенъ. Ние схващаме, какво въ действителностъ отношенията ни съ Ромъния, Гърция, Турция и Югославия си оставатъ само отношения на победители къмъ победени, само отношения на поробители къмъ поробени, само отношения на мѣчители и изтрѣбителъ на българското племе; отношенията на съседи, които гледатъ по всѣкакъвъ начинъ, при всѣки случай, по всѣка възможностъ да задущатъ българския народъ и да унищожатъ съществуването на българската държава. Такива отношения между насъ и тѣхъ че могатъ да се таксуватъ като добри. Българскиятъ народъ въ всичкитѣ свои сръбли, въ всичкитѣ свои политически разклонения желае не само добри отношения съ съседнитѣ държави, той желае приятелски, задушени, сърдечни отношения. Но за съжаление, въпрѣки всичката наша готовностъ и щедростъ на всички наши правителства, включително и днешното, не можахме да добиемъ, благодарение може би на липса на тактъ и на надеждна подготовка, едни резултати, които биха ни позволили да таксуваме нашитѣ отношения къмъ съседнитѣ държави като отношения на добри съседи.

На второ мѣсто правителството въ тронното слово засѣга най-главния, най-жизнения и болезненъ, най-актуалния за днешното време въпросъ, въпросътъ за репарационното облекчение. То ни увѣрява за това, дава ни надежда въ тронното слово, че България очаква „справедливи облекчения“ въ това отношение. Тогава, когато повдигнахме, ние и другитѣ опозиционни представители, въпросъ за изнасяне на публично обсъждане въпроса за нашитѣ репарационни тежести, за облекченията, които трѣбва да ни се съдадатъ, за използване постановленията на чл. 122 отъ Ньойския договоръ, който допуска една ревизия на тия репарационни задължения, намъ се отговаряше отъ министерската маса, че времето не е дошло, че това е въпросъ, който не може така лесно да се повдигне и не може да се пледира всѣкога успѣшно и че трѣбва да се чака. И, действително, ние чакаме. Чакаме отначало затова, защото правителството на Демократическия сговоръ трѣбваше да стабилизира своето положение презъ първитѣ години отъ поемането на властта, когато имаше нужда отъ външна подкрепа, когато бѣше необходимо да нѣма усложнения и препятствия отвънъ. По-нататѣкъ ние трѣбваше да мълчимъ и да чакаме, докато се сключи бѣжанскиятъ заемъ, а и следъ това, когато се подеха преговоритѣ за сключване на възстановителния заемъ, защото иначе щѣхме да се проявимъ като хора, които не заслужаватъ кредитъ, като хора, на които кредитътъ е подбитъ, на които кредитътъ е намаленъ, и защото ще се агитираме като хора, които не сѣмъ добри платци, ако повдигнемъ въпросъ за намаляване на нашитѣ репарационни плащания. Този курсъ на мълчание, този курсъ на очакване продължи до хаската конференция, току-що закрыта презъ последния месецъ, когато ненадежно, безъ наше участие, безъ наше знание, дочакахме решението, взето въ предпоследното заседание на конференцията, да се отдѣлятъ репарациитѣ на Австрия, Унгария и България въ единъ общъ отдѣлъ „Източни репарации“, които заедно съ репарациитѣ на Германия да бѣдатъ поставени на търговски начала, като политическитѣ задължения се превърнатъ въ граждански, и отъ временни — въ окончателни. Едва тогава нашето правителство почна да се стѣга, въ смисълъ да подготвява даннитѣ, да търси доказателствата, да поддържа материалитѣ, съ които може да защити становището, че българската държава, българскиятъ народъ не е въ положение да плаща повече репарационни задължения.

И наистина, ние сме свидетели, какъ българската делегация въ Парижъ въ продължение на нѣколко седмици отстоява схващането, какво българскиятъ народъ е изгладнѣлъ, е оголѣлъ, е изтощенъ, е изложенъ въ здравословно отношение на израждане и е загубѣлъ въ невежество, защото сме принудени да правимъ всевъзможни съкращения въ нашия разходенъ бюджетъ. Ние, както знаете, прехвърлихме издрѣжката на сръбнитѣ училища върху общинитѣ и окръжията. Ние също така прехвърлихме издрѣжката на болницитѣ върху общинитѣ и окръжията, макаръ че имаме пълното съзнание, че тѣ не ще могатъ да изпълнятъ тази функция на здравеопазване и на народна просвѣта, само и само да намѣримъ сръдства и възможностъ, като използвахме и сключенитѣ заеми, да погасяваме годишнитѣ вноски на нашитѣ репарации.

При това положение, въ което се намираме днесъ, се поставя единъ голѣмъ въпросъ: можемъ ли ние по-нататѣкъ да поемемъ каквото и да било задължение, отново да подпиемъ каквото и да било съгласение, за да плащаме още редица десетки години репарации? Азъ съмъ длъженъ категорично и ясно да отговоря на този въпросъ отрицателно. Ония данни, съ които нашата делегация борава; ония данни, които всѣка международна анкета може да намѣри тукъ, на самото мѣсто у насъ, много лесно ще потвърдятъ мисълта, която изтъквамъ и която е обща на цѣлото Събрание, на цѣлия народъ.

Но напоследѣкъ се заговори, че намъ се предлага нѣщо, което не е толкова страшно, което не е толкова тежко и което нѣма да бѣде толкова разорително за българската държава, за българския народъ. Намъ ни се изтъква, и сега преди малко се изясни отъ г. министъръ-президента, че дори известни санкции сѣмъ опредѣлени да бѣдатъ наложени на българската държава, ако речемъ да откажемъ да плащаме, ако се опълчимъ ясно и категорично срещу всѣко задължение.

Г. г. народни представители! Докато на Германия се направила такива голѣми отстъпки; докато на Германия отъ първото нейно задължение отъ 138 милиарда златни марки се премина къмъ лондонското съгласение за плащане по плана Доусъ отъ 1923 г.; докато стана едно второ проучване на нейната стопанска мощъ, на нейния икономически животъ и се прие напоследѣкъ планътъ Йѣнгъ, на насъ се отрича всѣкакво право, всѣкакво основание да искме едно такова проучване, една такова анкета за нашата стопанска мощъ, за нашата икономическа издрѣжливостъ, за нашата платежеспособностъ, за да можемъ действително да се освободимъ отъ каквото и да било репарационно плащане или най-малкото да получимъ чувствителни, значителни облекчения по репарациитѣ. По този въпросъ въ последно време българското правителство прояви известна твърдостъ, но въ думитѣ на г. министъръ-президента, казани преди малко, азъ не мога да намѣря никакви указания, какво при наличността на направената постѣпка отъ великитѣ сили: Англия, Франция и Италия, българското правителство живѣе съ съзнанието, че приближава моментътъ — кога точно, то нека да го намѣри, да го избере — кога ще може да прояви своя решителностъ, своя действителенъ протестъ, своето единствено разумно и оправдано отъ народа и отъ действителността у насъ поведение на упорство, на отказъ срещу единъ такъвъ натискъ, срещу едно толкова тежко предложение, каквото е предложението да плащаме всѣка година по 12½ милиона златни лева въ продължение на 37 години, сир. да бѣдемъ обременени съ едно задължение отъ 462 милиона златни франка. За правителството, което държи на своята честъ, което държи на своя авторитетъ, което не е загубило основанието да казва, че има макаръ и слаби връзки съ своя народъ, което държи за неговитѣ интереси и за неговото бѣдеще, споредъ нашето схващане, приближава денътъ, когато трѣбва да прояви тоя решителенъ жестъ не за демонстрация и капризъ, а за отпоръ, за защита на държавнитѣ и народни интереси, като сложи своята оставка и като каже: азъ не мога да приема тѣзи непоносими тежки задължения, които отново се отреждатъ за нашата държава и за нашия народъ. Въ всѣки случай, не бива да се намѣри никое българско правителство и никое Народно събрание, което би приело една нова конвенция, по силата на която да се създадатъ такива тежки плащания, да се установи такова тежко репарационно бреме, каквото е сегашното, което понасяме, съ рискъ да не извърши предаванетоъ спрямо държавнитѣ интереси, съ рискъ да не изложи нашиятъ народъ на изгладняване и израждане, съ рискъ да не си навлѣче презрението и проклятието и на бѣдещитѣ поколения. Ние изтъкваме, какво най-малко, какво безъ друго трѣбва да се даде възможностъ на България да си отдѣхне, на българския народъ да си отпочине, да се консолидира що-годе вътрешно и закрепи икономически и стопански, като ни се даде единъ колкото

се може по-дълъг, обективно и справедливо определен мораториум за плащане нашите репарации. Необходимо е, следователно, преди всичко, да се стремим към едно отлагане на репарационните тежести за един период, който в никой случай не трябва да бъде по-малък от 10 години, което време е минимално необходимо за да можем ние да стъпим щоголе на краката си, за да можем да отделим част от нашите оскудени средства, за да задоволим големите зещи нужди, да възстановим и своето здраве, и своя стопански живот, и културата на нашия народ. През този период от време нека нашите кредитори-победители направят своите проучвания, нека съберат неопровержими данни обективно, и самото място събрани, за нашата икономическа мощ, за нашата платежоспособност и нека установят онова, което по справедливост и човешчина трябва да ни се отреди да плащаме, като се държи сметка и за онова, което е отредено да плаща Германия по плана Йънг, и онова, което е отредено по-рано да плаща австрийската република и унгарската държава. Ние знаем, че при катастрофалната инфлация през 1920 г. Австрия беше освободена да плаща репарации за цели 20 години; ние знаем, че при финансовия крах, който претърпя унгарската държава през 1923 г., на нея се определи да плати 200.000.000 златни крони, които се равняват на 210 милиона златни лева, когато Австрия и Унгария по своята култура и по своето богатство (Австрия има 83 хиляди квадратни километра и 6 1/2 милиона население, а Унгария 8-милионно население и 93 хиляди квадратни километра пространство), представляват много по-голяма икономическа сила, отколкото българската държава с нейните 103.000 кв. км. територия и 5 1/2 милиона население. Защо тогава ни третират тъй различно, защо се прави такова неоправдано отнасяне към обективните данни на икономията и на географията, които данни биха могли да бъдат мърдавни и от които трябва да се излъже, за да се пренебрегне икономическата сила на нашата държава, защо ни се определя да плащаме несравнено повече, отколкото плащат досега Австрия и Унгария?

Ние сме твърдо убедени, че правителството ще изпълни своя дълг докрай. Ние сме готови да му дадем всичката подкрепа въ защита на българските интереси за добиване на чувствителни и значителни облекчения на репарационните ни тежести, но при условие, че то няма да забрави своя дълг: въ последния момент на защита и отстояване на държавните интереси да сложи своята оставка не за да демонстрира, както казахт, и да прави празни жестове, а да извърши единствения възможен и разумен държавнически акт за защита и запазване, за опорт и покровителство на българските стопански и икономически интереси и нужди.

Въ края на краищата, като теглим равенство на вътрешната и външна политика на правителството, трябва да заявим, какво правителството на Демократическия сговор прояви вътре, както заявич и оде, голяма некадърност, стигна въ вътрешната си политика до фалит, а навън прояви безгрижност и безплодие както по отношение защитата на българските малцинства, така и по отношение въпроса за репарационните облекчения.

Ние считаме, че при този резултат на вътрешната политика, при той курс на външната политика, при тая пасивност, при това закъснело повдигане на въпросите, които тъй бърже напоследък се сложиха върху нашата държавна политика, благодарение на пренебрежителното отнасяне или на слабата грижа, проявена от правителството на Демократическия сговор, то вече става нетърпимо. Ние считаме, че е крайно време здравите обществени сили въ тая страна, партиите на българската демокрация да дадат едно ново правителство у нас, да осъществят една нова демократична власт, . . .

Нкой отъ сговористите: Въ която непременно и вие да бъдете!

Н. Андреев (р): . . . която преди всичко ще има за задача да възстанови закона и сигурността въ страната; на второ място ще има грижата да корени все по-бързо и по-дълбоко разраствашата се корупция въ страната. Новата власт, наредъ съ тези две първи задачи, ще поеме грижи отъ икономическо и стопанско естество и отъ социален характер, за да дойде въ подкрепа на слабопроизводителните слоеве въ нашата земя. Такава нова власт би могла съ по-голям, съ пълен авторитет да отстоява и интересите на българското племе навън и интересите на българската държава по отношение на репарационните плащания.

Ние отправяме последенъ зовъ къмъ сродните политически партии у насъ за искрено разбирателство, за тѣсно сплотяване въ тоя върховенъ, кригиченъ моментъ, който преживяваме днесъ, за да можемъ по-скоро да добиемъ, да осъществимъ новата демократична властъ, която по пътя, който начертатъ, съ разрешаването на задачите, които й определитъ, ще може да изведе българската държава и българския народъ на спасителния брягъ.

Председателствуващъ В. Димчевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Боянъ Смицовъ — отговорителъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Азъ моля да оставимъ за утре да продължатъ дебати по отговора на тронното слово. А сега, понеже има нѣколко малки законопроекта въ дневния редъ, да се занимаемъ съ тѣхъ. Единъ отъ тѣхъ е законопроектъ за измѣнение на чл. 18 отъ закона за земеделските опитни и контролни институти — на второ четене.

С. Дръновски (з): Той не е миналъ презъ комисията.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Шомъ не е миналъ презъ комисията, тогава да пристѣпимъ къмъ третата точка отъ дневния редъ — първо четене законопроекта за освобождаване гаранциите на отчетниците, служили при Борисовградското мирово сѣдилище, при Трънския окръженъ сѣдъ, на Бръзничкия сѣдебенъ изпълнителенъ участъкъ, зданията на които сѣ били опожарени.

Председателствуващъ В. Димчевъ: Пристѣпваме къмъ третата точка отъ дневния редъ — първо четене законопроекта за освобождаване гаранциите на отчетниците, служили при Борисовградското мирово сѣдилище, при Трънския окръженъ сѣдъ, на Бръзничкия сѣдебенъ изпълнителенъ участъкъ, зданията на които сѣ били опожарени и пр.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретаръ В. Даскаловъ (д. сг): (Прочита законопроекта изцѣло, заедно съ мотивите къмъ него — вж. прил. Т. I, № 1)

Председателствуващъ В. Димчевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Никола Пждаревъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Г. г. народни представители! Азъ знамъ, че въ едно отъ миналите заседания този законопроектъ се докладва. Тогава на г. министра на правосѣдието се положиха известни въпроси, и той помоли да се отложи разглеждането на законопроекта, за да направи справка и да отговори на поставените въпроси, и следъ това да се гласува законопроектътъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Този законопроектъ е отъ Министерството на финансите, а не отъ Министерството на правосѣдието. Какви въпроси? Поставете ги.

Н. Пждаревъ (д. сг): Г. Кознички постави въпросите.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Сега ще го приемемъ на първо четене, ще отиде въ комисията, и тамъ въпросите ще се поставятъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Да не би да стане нѣкоя грѣшка.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Нѣма, нѣма.

Председателствуващъ В. Димчевъ: Които приематъ на първо четене прочетения законопроектъ за освобождаване гаранциите на отчетниците, служили при Борисовградското мирово сѣдилище, при Трънския окръженъ сѣдъ, на Бръзничкия сѣдебенъ изпълнителенъ участъкъ, зданията на които сѣ били опожарени и пр., моля, да влязатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Г. г. народни представители! Да вдигнем заседанието за утре, като на първо място в дневния ред да се постави законопроектът за допълнение закона за разрешаване на Сливенската община да сключи заемъ.

Председателстващъ В. Димчевъ: Той не е постигнал още.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Тогава да остане същият дневен редъ.

Председателстващъ В. Димчевъ: Които приемат да остане същият дневен редъ за утрешното заседание, моля, да вдигнат ръка. Болшинство, Събранието приема.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 19 ч. 45 м.)

Подпредседатели: { **А. ХРИСТОВЪ**
 В. ДИМЧЕВЪ

Секретарь: **В. ДАСКАЛОВЪ**

Началникъ на Стенографското отделение: **Д. АНТОНОВЪ**

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

	Стр.		Стр.
Отпуски, разрешени на народните представители: Петъръ Цвѣтковъ, Христо Баралиевъ, Стойчо Георгиевъ, Константинъ Муравиевъ, Хюсезинъ х. Галибовъ, Таско Стоилковъ, Еминъ Агушевъ, Ради Василевъ, Цвѣтко Цвѣтковъ, Петъръ Гаговъ, Василь Игнатовъ, Боню Колевъ, и Стоянъ Кърловъ	231	Законопроектъ за освобождаване гаранциитъ на отчетниците, служили при Борисовградското имарово сѣдилище и при Трънския скръженъ сѣдъ — на Бръзничкия сѣдебенъ изпълнителенъ участъкъ, при първото до 23 августъ 1927 г., а при изпълнителния участъкъ до 19 мартъ 1928 г. включително, зданията на които сѣ били опожарени на 23 августъ 1927 г. и на 19 мартъ 1928 г. (Първо четене)	245
Тронно слово, проектъ отговоръ. (Първо четене — разискване)	231	Дневенъ редъ за следующето заседание	246